

Socialhögskolan
SOL 066
Höstterminen 2005

BARN TILL ALKOHOLISTER SOM VUXNA

Författare: Anita Bloch, Ewelina Bosak
Handledare: David Wästerfors

Abstract

The purpose of our essay is to describe and analyse the experience of adults growing up with alcohol abusing parents and how their adult lives have been affected by this. The essay consists of both theoretical and empirical studies and we have used a qualitative method. We used a semi structured interview where we interviewed eight persons. We used symbolic interaction to analyse the collected data. The result is to a large extent consistent with previous research. The children were directly affected by the alcohol abuse of the parent and their every day lives were filled with fear, disappointment, shame, guilt and uncertainty. Many of the interviewees` adult lives were affected in a negative way and some were affected in a positive way. They had learned something from their experience.

Innehållsförteckning

Förord	1
1. Inledning	2
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställning	4
2. Metod och urval	5
2.1 Studiens uppläggnig	5
2.2 Val av metod	5
2.3 Resultatens tillförlitlighet	6
2.3.1 Reliabilitet	6
2.3.2 Validitet	7
2.4 Urvalsmetoder	7
2.5 Tillvägagångssätt	8
2.6 Etisk övervägande	9
2.7 Källkritik	10
3. Tidigare forskning	11
3.1 Att ha någon att prata med	11
3.2 De klassiska rollerna	11
3.3 Oskrivna lagar	12
3.4 Familjehemligheten	13
3.5 Barns olika känslor	14
3.6 Risker för barn	14
3.7 Barn till alkoholister som vuxna	15
3.8 Arv och miljö	17
4. Teori	18
5. Analys av intervjuerna	21
5.1 Presentation av intervjupersonerna	21
5.2 Hur en vardag kunde se ut	22
5.3 Familjehemligheten	24
5.4 Att överleva	26
5.5 Skuld och skam	28
5.6 Rädsla	29
5.7 Besvikelse	30
5.8 Våld och incest	32

5.9 "Det finns de som har det värre" _____	33
5.10 Relationen till föräldrar idag _____	34
5.11 Personlighet _____	36
5.12 Vilka val man har gjort _____	38
5.13 Syn på alkohol _____	39
6. Resultatsammanfattning _____	41
7. Slutdiskussion _____	43
8. Källförteckning _____	45
9. Bilaga _____	47

Förord

Tack alla ni som har gjort det möjligt för oss att kunna genomföra vår undersökning, vi vill tacka intervjupersonerna för deras stora engagemang och vår handledare David Wästerfors för all stöd och vägledning under arbetets gång.

Det har varit väldigt intressant att fördjupa oss i vårt ämne samtidigt som det har gett oss bredare kunskap då intervjupersonernas livsberättelse har berört oss väldigt mycket. Vi hoppas att vi i vår framtida yrkesroll som socionomer kommer att kunna hantera situationer som berör barn med missbrukande föräldrar på bästa möjliga sätt.

Vi vill även tacka varandra för all uppmuntran och stöd vi har gett varandra under uppsatsens gång.

1. Inledning

Det finns många barn som har växt upp med föräldrar som har missbrukat alkohol, som har varit rädda för alkoholens konsekvenser, för föräldrarnas beteende där många än idag, i sitt vuxna liv, ofta tänker på sin barndom och dess svåra stunder. Därmed vill vi försöka ta reda på vilka konsekvenser uppväxten med alkoholiserade föräldrar kan ha för det vuxna livet. När en person dricker alkohol, lite eller mycket åt gången men väldigt ofta och inte kan ta ansvar för sitt liv, anser vi att personen har alkoholproblem.

1.1 Problemformulering

När barn växer upp är de beroende av den vuxne för att bli sedda, bekräftade och framförallt för att känna trygghet. Uppväxtmiljön spelar en stor roll för hur barnet utvecklar sin självuppfattning och hur världsbilden skapas. Barn kan få en bra grund där förmågan att kommunicera, utveckla sitt språk, sin inlevelseförmåga samt att tänka logiskt och kreativt fungerar bra. När barnet får hjälp att utveckla ömsesidighet och samförstånd lär det sig att bli en social person. Omtanke och engagemang från den vuxne är viktiga faktorer för att barnet ska få en bra bild av sig själv och av andra människor (Artikel: *Barndom sätter spår: Rapport från barnens myndighet: I barns och ungas fotspår*. 2005-11-14).

Alkohol är ett berusningsmedel som ofta beskrivs som ett av samhällets största problem (Hansen, 1995). Alkoholism betraktas även som en familjesjukdom och omkring 200 000 barn växer upp med alkoholiserade föräldrar/förälder i Sverige (Pousette, 1996). Enligt Runquist växer dessa barn upp i en otrygg miljö som kännetecknas av rädsla, lögn, oförutsägbarhet, besvikelse, ångest, oro, misshandel och övergrepp samt av ilska och sorg. Denna ilska kan te sig annorlunda för barn, vissa kan vända sig inåt medan andra agerar utåt (Runquist, 1998).

I tidigare forskning ges vanligtvis en mycket negativ bild av att vara barn till en förälder med alkoholproblem. Barn som har vuxit upp med missbrukande föräldrar kan sakna vissa färdigheter och kunskaper som behövs för att klara av vardagen. Dessa barn lär sig att leva i missbrukarhem och överlever men de saknar ändå vissa färdigheter som andra barn har som växer upp under trygga förutsättningar (Woititz, 2002). Woititz (2002) redogör för hur Cork beskriver föräldrarna som förebilder för sina barn oavsett om de vill vara det eller inte. Enligt henne utvecklar ett barn sin självsäkerhet och sin självuppfattning samt förmågan att ställas

inför svårigheter genom den relation och samspel barnet har till sina föräldrar och andra (Ibid).

”Alkoholismfamiljen” definieras som en dysfunktionell familj där familjen försöker hitta en balans i tillvaron genom att barnen tar på sig olika roller (Myrbäck, 1998). Dessa fyra roller betecknas som ”hjälten” som tar över allt ansvar i hemmet, ”clownen” som skojar bort problemen, ”syndabocken/rebellen” som är bråkstaken och ”tapetblomman” som är osynlig, blyg och försummad (Cohen, 1997).

I alkoholfamiljer är det inte bara missbrukaren som är direkt påverkad av missbruket utan även dess partner, vänner och barnen (Cohen, 1997). De barn som har växt upp med föräldrar som missbrukat alkohol löper en större risk för att själv utveckla eget missbruk. Andra konsekvenser som medföljer är att barnet lär sig förneka känslor och intryck, de litar inte på sina känslor och är lojala gentemot sina föräldrar då de inte berättar för någon annan om föräldrarnas missbruk. Barnen tar även på sig ett alldeles för stort ansvar under uppväxten där de både vårdar och tar hand om sina föräldrar, syskon och sysslor i hemmet (Bengtsson, Gavelin, 1994). Våld och övergrepp kan vara ytterligare en konsekvens av den vuxnes alkoholmissbruk. En studie som genomfördes 1974 visar att våldsamma vuxna oftast var påverkade av alkohol (Runquist, 1998).

Många upplevelser som barnet har varit med om under sin uppväxt bär barnet med sig in i det vuxna livet. De kan påvisa svårigheter att lita på andra, att hantera nära relationer, att kontrollera sina egna rädslor och att överreagera på förändringar som sker (Runquist, 1998). De kan söka efter godkännande och bekräftelse där de kan uppfatta sig själv som annorlunda, antingen tar de mycket ansvar eller så är de oansvariga. Barn till alkoholister kan även vara lojala gentemot alla, även mot dem som inte förtjänar det, de kan vara impulsiva och ge sig in i situationer utan att tänka på dess konsekvenser (Woititz, 2002).

Det finns vuxna som far illa men det är långt ifrån alla, även om uppväxten har varit smärtsam för barnet. Alla familjer är olika oavsett om man har växt upp i missbrukarfamilj eller inte. Även om uppväxten har inneburit många svårigheter kan en del av barnen utveckla förmågor som är användbara senare i livet förutsatt att barnet har fått vuxenstöd. Barnet kan på så sätt utveckla intuition, känslighet för andras behov, en tro på sig själv och sin kreativitet. Om föräldrarna visar barnet att de kan bearbeta sina problem förstärker de barnets hopp och tron på att de kan påverka sin egen livssituation (Leissner, 1997).

Det finns även en tendens att en del av dessa barn kan nå höga positioner och bli framgångsrika t.ex. inom affärlivet och politiken (Runquist, 1998). Men tyvärr kan det se annorlunda ut för vissa vuxna då uppväxten i missbrukarfamilj kan leda till svårigheter i det vuxna livet, exempelvis ökad risk för eget missbruk. En annan konsekvens av att ha växt upp i missbruksmiljö är att en stark rädsla skapas inför att utveckla eget missbruk. Familjer med alkoholmissbruk är isolerade från omvärlden och den bild barnet skapar sig av sin familj och sin vardag blir normalt för barnet, det är en orealistisk bild av hur normala familjer fungerar (Leissner, 1997). Att leva i alkoholfamiljer är den hemska familjehemligheten som man ska dölja för omgivningen (Seixas & Youcha, 1990).

Under uppsatsarbetet har vi diskuterat hur lättillgänglig alkohol är och vilken betydelse den har för olika människor. Alkohol ses som en social del i människors liv. Alkohol konsumeras ofta vid fester eller när man umgås med släkt och vänner. Men för vissa har alkohol en starkare och hemska betydelse. Varför vi just har valt att inrikta oss på alkoholmissbruk är bland annat att vi vill kunna undersöka och förstå vilka konsekvenser det kan ge för en vuxen som har växt upp med alkoholiserade föräldrar/förälder. Vi vill ta reda på om barns uppväxt med missbrukande föräldrar har haft en bra eller dålig inverkan på dem. Vi tycker att det är värt att samla kunskap om detta ämne för att det är undersökningsbart och för att bättre kunna förstå de personer som har råkat ut för detta samt kunna hantera svåra situationer på ett mer professionellt sätt i vårt framtida yrke.

1.2 Syfte

Syfte med vår empiriska undersökning är att beskriva och analysera vuxnas upplevelser och erfarenheter av att växa upp med en eller två alkoholmissbrukande föräldrar och se vilka konsekvenser uppväxten kan ha för det vuxna livet.

1.3 Frågeställningar

- Hur beskrivs barndomen och uppväxten retroaktivt?
- Vilka känslor förknippas barndomen med?
- Vilken relation anses den vuxne ha till sina föräldrar?
- Hur har den vuxnes val och handlingar påverkats av föräldrarnas missbruk?
- Vilken syn har den vuxne på alkohol?

2. Metod och urval

2.1 Studiens uppläggning

Syftet med undersökningen är att skapa nya hypoteser samtidigt som vi utgår ifrån tidigare teorier och forskning vilket innebär att vi använder oss av både ett induktivt och ett deduktivt arbetssätt. Det deduktiva arbetssättet handlar om att man testar formulerade hypoteser (Hilte, 2001). I vår analysdel testar vi hypoteser genom intervjupersonernas berättelse om deras uppväxt med alkoholmissbrukande föräldrar och hur det har påverkat dem i deras vuxna liv. Det induktiva tankesättet handlar om att man börjar med att bedöma problemställningen utan att först utgå ifrån teorier, man utgår främst från iakttagelser (Halvorsen, 1992). Vi utgick inte från teorier när vi utförde intervjuerna då vi främst utgick ifrån iakttagelser.

2.2 Val av metod

För att kunna genomföra undersökningen kan man både använda sig av kvalitativ och kvantitativ metod. Vi valde att använda oss av den kvalitativa metoden där frågeundersökningen genomförs via intervjuer. Anledningen till att vi har uteslutit kvantitativ metod beror på att den inte går in på djupet, håller en distans till intervjupersoner, undersöker samband och använder sig av frågor som hur ofta, hur många och mäter fakta. Kvalitativ metod känneteckens däremot av närhet till forskningsobjektet där "kvalitéer" undersöks. Genom att använda sig av intervjuer kan man få en djupare förståelse för det man valt att undersöka och en helhetsbild av intervjupersonernas livsberättelse. Närhet och tillit som skapas mellan intervjupersonen och forskaren ger möjlighet för den undersökta att själv kunna styra sin medverkan (Holme & Solvang, 2002).

Styrkan i den kvalitativa metoden är att skapa samtal och en relation med intervjupersonen. Enligt Lofland som nämns av Holme och Solvang (2002) är det viktigt att sätta sig in i undersökningspersonernas situation och komma dem in på livet för att få större kunskap och förståelse. Svagheter med denna metod är att det kan uppstå problem i relationen mellan undersökningspersonen och forskaren. Under intervjun kan undersökningspersonen ändra sitt beteende på det sätt att personen inte ger uttryck för vad den verkligen känner och tänker, detta kan bero på att de tror att forskaren förväntar sig ett visst beteende. Forskaren ska vara medveten om att detta kan uppstå och ska försöka få fram undersökningspersonens egna uppfattningar för att få giltig information (Ibid).

Vi använde oss av ostrukturerade intervjuer som kvalitativ datainsamlingsmetod, där intervjupersonen fick möjlighet att återkomma till och utveckla tidigare svar. Som forskare får man möjligheten till att få intervjupersonerna att fördjupa och utveckla sitt svar genom att till exempel ställa följdfrågor (May, 2001). Under intervjuerna ställde vi sex öppna frågor som följdes av följdfrågor. När vi ställde en fråga om hur det var att växa upp med en mamma eller pappa som drack ställde vi följdfrågor som exempelvis beskriv känslan du hade vid bra och dåliga stunder.

Intervjuerna var inte standardiserade vilket innebär att vi inte ställde exakt samma frågor till våra intervjupersoner. Vi ville istället skapa en fri och öppen diskussion där intervjupersonerna själv kunde välja i vilken form de ville berätta om det de varit med om (Hartman, 2004). Vi använde oss av en intervjuguide (se bilaga). Genom att dela ut frågorna en stund innan intervjun påbörjades så fick intervjupersonen en inblick i vad det var för frågor som skulle behandlas. Därefter ställde vi en öppen, beskrivande fråga om deras upplevelser under uppväxten, nämligen ”kan du berätta hur det var att växa upp hemma hos dig?”. Under samtalets gång berörde intervjupersonerna flera av frågorna från intervjuguiden och de frågor som inte fångades upp valde vi att ställa som följdfrågor.

Vi valde att utgå ifrån så kallad respondentintervjuer, det vill säga att vi intervjuade personer som direkt berörs av det vi är intresserade att undersöka: hur uppväxten med alkoholmissbrukande föräldrar kan ge för konsekvenser för den vuxne. Vi utslöt informantintervjuer eftersom det innebär att man får informationen genom en tredje part och det är inte vår avsikt. Vi valde att inte använda oss av gruppintervjuer eftersom vi är intresserade av varje individs unika livsberättelse. Eftersom vår ambition är att undersöka vilka konsekvenser man får av att ha levt med missbrukande föräldrar/förälder är vi intresserade av intervjupersonernas tankesätt, känslor och åsikter och resonemang. Enligt oss kan vi få detta genom att framförallt ställa frågor och lyssna (Holme & Solvang, 2002).

2.3 Resultatens tillförlitlighet

2.3.1 Reliabilitet

Med reliabilitet menas hur tillförlitligt resultatet är, om man kan lita på mätningarna och om den information man har samlat in är pålitlig. Hög reliabilitet innebär att andra ska kunna göra samma undersökning upprepande gånger och komma fram till ungefär likartade resultat (Hartman, 2004). Vi är medvetna om att valet av metoden begränsar oss till en mindre grupp

av människors åsikter då vi enbart ska intervju 8-10 personer, medan en kvantitativ metod hade haft möjlighet att undersöka flera personers åsikter. Detta kan påverka reliabiliteten då vi förmodligen inte kommer att kunna få upprepade resultat eftersom undersökningen bygger på få intervjuer. Vidare är det inte självklart att undersökningen gett samma resultat om den hade gjorts på nytt, gett samma resultat eftersom varje människa är unik. Deras känslor och åsikter kan förändras, det kan vara svårt att upprepa undersökningen på exakt samma sätt.

2.3.2 Validitet

Validitet handlar om resultatens tillförlitlighet, det vill säga om man verkligen har undersökt det som var avsett att undersöka (Hilte, 2001). Validitet har att göra med giltighet vilket innebär att den visar oss korrekt hur världen ser ut. Svårigheten med det här resonemanget är hur man ska bedöma validiteten i olika situationer och hur man ska undvika missförstånd (Hartman, 2004). Vi strävar efter att få hög validitet och kunna besvara vår frågeställning med exakta så svar som möjligt och undvika missförstånd. Intervjuguiden förhöjer undersökningens validitet då frågeställningarna besvarar det som undersöks genom intervjupersonernas berättelser, tankar och känslor. Man kan ifrågasätta hur tillförlitliga deras svar är men vi utgår ifrån att intervjupersonernas svar är tämligen ärliga (om än subjektiva) då deras engagemang och deltagande var stort i undersökningen. Genom att vi använde oss av intervjuguide hade den intervjuade möjlighet att ställa frågor om det som var oklart och missförstånd kunde därför lättare undvikas vilket leder till en högre validitet. Vi är medvetna om att omgivningen och yttre faktorer kan spela roll på hur hög validitet man kan uppnå. Å andra sidan innebär kvalitativa intervjuer att vi sannolikt mäter det vi avser att mäta: personens egna syn på att växa upp med alkoholberoende föräldrar. Första intrycket intervjupersonen fick av forskaren kan också förändra validiteten, om forskaren uppför sig på ett oprofessionellt sätt vid första mötet kan intervjupersonen hålla distans under intervjun och inte vara ärlig och öppen i sina svar. Då intervjupersonen deltog frivilligt i undersökningen och hade rätt att avstå från den anser vi att validiteten på det sätt kunde förstärkas.

2.4 Urvalsmetoder

Då vi använder oss av kvalitativ metod baseras vår undersökning på strategiskt urval där vår målgrupp består av personer som har växt upp i en familj där föräldrarna/föräldern har missbrukat alkohol (Halvorsen, 1992). Urvalet är icke-slumpmässigt eller styrt urval. För vår del innebär det att vi dels vände oss till Al-anon, ”hopp och hjälp för anhöriga och vänner till

alkoholister” och AA, ”anonyma alkoholister” dels att vi sökte oss utanför dessa verksamheter för att finna intervjupersoner (Hilte, 2001). Al- anon och AA håller i ett par möten i månaden där några av dessa är öppna för allmänheten. Vi besökte två av dessa möten där vi frågade efter personer som var intresserade av att delta i vår undersökning. Vi använde oss även av snöbollsmetoden, som enligt Halvorsen (1992) innebär att man vänder sig till intervjupersonen för att få tillgång till fler intervjupersoner, vilken i sin tur kan leda till nya kontakter. Sju personer deltog i vår intervjuundersökning då en person har fallit bort.

Vår undersökning har fokus på vilka konsekvenser uppväxten i missbrukarförhållanden kan ge i ens vuxna liv. Därmed utgår vi ifrån vuxenperspektiv. Anledningen till att vi har uteslutit barnperspektivet är att ämnet som vi har tänkt behandla kan vara känsloladdat. För att kunna utgå ifrån barnperspektiv måste man begära in föräldrarnas samtycke medan vuxna själv tar ställning till om de vill delta i intervjuerna. Vi vände oss till vuxna individer oavsett kön då vi inte är intresserade av om det kan förekomma skillnader mellan kvinnor respektive män. Med vuxna menar vi personer från 20 år och uppåt. Vi har inte heller tagit hänsyn till etnisk bakgrund då vi inte är ute efter att belysa kulturella skillnader.

För att kunna genomföra vår undersökning var vi tvungna att begränsa oss till en sorts av missbruk. Varför vi valde alkoholmissbruk beror på att det har definierats som ett samhällsproblem. Under årens gång har vi träffat på människor som har växt upp med alkoholiserade föräldrar där vissa har följt sina föräldrars mönster medan andra har valt en annan väg. Det faktum att vissa återupplever sina föräldrars misstag och andra har fått ett annat perspektiv på livet har väckt vårt intresse. Därmed har vi i vår undersökning inriktat oss enbart på alkoholmissbruk.

2.5 Tillvägagångssätt

De sju intervjuer vi genomförde varade mellan 50 och 90 minuter. En åttonde intervju varade endast 15 minuter, personen visade inget engagemang, var tillbakadragen och ville inte prata om sin uppväxt. Han gav väldigt korta svar och ville inte utveckla dem. Därmed valde vi att utesluta intervjun i vår undersökning.

Platsen där intervjuerna ägde rum bestämdes i första hand av intervjupersonerna där de fick komma med egna förslag. Fem av intervjupersonerna intervjuades i deras eget hem och resterande på Malmö Stadsbibliotek. Vi hittade en tyst plats där vi förblev ostörda. Vi var

medvetna om att platsen kunde medföra vissa störande moment under intervjun men det visade sig vara en bra lösning trots allt.

I första hand funderade vi på att utföra intervjuerna tillsammans men efter många diskussioner bestämde vi oss för att göra det en och en. Detta eftersom vi anser att ämnet kan vara känsligt och vi ville inte försätta intervjupersonerna i en obehaglig situation samtidigt som tiden är knapp och man ska hinna tala om mycket på kort tid.

Alla intervjuer spelades in på band och efter transkriberingen förstördes materialet. Varför vi valde att spela in intervjuerna var för att vi ville fånga upp alla nyanser och allt som skedde under samtalets gång. Intervjuerna skrevs sedan ner så ordagrant som möjligt.

Intervjuerna resulterande totalt i cirka tio timmars livsberättelse och transkriberingen gav 50 sidor text. Då vi intervjuade var för sig läste vi igenom varandras transkribering och lyfte fram de teman som var realistiska för vår undersökning för att vidare kunna utföra analysen. Under arbetets gång har vi delat upp materialet och därefter diskuterat vilka delar som ska behandlas. De teman som vi använde i vår analys handlar framförallt om intervjupersonernas uppväxt, vilka känslor de förknippar med sina upplevelser, vilken relation de har till sina föräldrar idag och vilken syn de har på alkohol. Vi letade efter likheter och skillnader och upptäckte nya synvinklar. Genom att vi har delat upp analysen i olika teman har vi kunnat tydligare fånga upp nyanser som i sin tur besvarar våra frågeställningar. Det som kan vara nackdelen är att vi koncentrerat oss för mycket på dessa tema och därmed kan vi gå miste om annan viktig information. Under analysens gång har vi varit medvetna om den här problematiken och varit extra uppmärksamma.

2.6 Etisk övervägande

Vi har gett tydlig information till intervjupersonerna om vem vi är och vid vilken högskola vi läser vid samt vad vår empiriska undersökning ska användas till. Intervjupersonerna blev informerade om att intervjun kommer att spelas in på band. Vi underströk att all material kommer att behandlas konfidentiellt vilket innebär att vi garanterar intervjupersonernas anonymitet. Eftersom ämnet som vi undersöker kan vara känsligt anser vi att det är ännu viktigare med anonymitet. Det uppskattades av intervjupersonerna. Redovisningen av intervjumaterialet kommer inte att kunna avslöja personernas verkliga identitet då deras personuppgifter är ändrade. Vi har utelämnat alla uppgifter som skulle kunna identifiera dem som deltog. Intervjupersonernas deltagande i undersökningen baserades på frivillighet där de

gav sitt samtycke. Efter att transkriberingen av intervjuerna har gjorts fick varje intervjuperson möjlighet att läsa igenom materialet och ge sitt godkännande. Alla intervjupersoner ansåg inte att det var viktigt att läsa igenom materialet.

2.7 Källkritik

I vår undersökning har vi samlat information från litteratur, Internet, SOU- rapport och intervjupersoner. Ungefär hälften av litteraturen bygger på människors egna berättelser om deras relation till föräldrar, alkoholmissbruk och deras barndom som exempelvis Seixas och Youcha (1990) och Gavelin och Bengtsson (1994) samt intervjupersonernas berättelse. I dessa böcker skrivs det om hur uppväxten med missbrukande föräldrar kan påverka en i det vuxna livet och hur viktigt det är att hjälpa dessa familjer. Det skrivs även om hur man kan hitta vägar till att bryta den onda cirkeln och leva ett ”normalt” liv. Vi anser att dessa böcker beskriver hur barn kan påverkas av föräldrarnas missbruk på ett ganska bra och tydligt sätt men vi tycker att de glömmer bort att alla barn oavsett om missbruk finns eller inte i familjen kan påverkas av föräldrarna.

Vi har även använt oss av litteratur som har teori och metod avsnitt som exempelvis Leissner (1997) och Trost och Levin (1996) samt en SOU- rapport. Vi har försökt hitta forskning som styrker det som har framkommit från de andra källorna. Intervjupersonernas berättelse bekräftar även en ganska stor del av tidigare forskning. En artikel som vi hittade på Internet tyckte vi var väldigt intressant och dess innehåll kändes igen i tidigare forskning, det gjorde att trovärdigheten ökade och därför valde vi att använda oss av den. Vi är medvetna om att informationen från Internet kan visa sig vara felaktig men vi har varit extra uppmärksamma och har haft det i åtanke.

De flesta författarna som vi har utgått ifrån har många års erfarenhet av barn i missbrukarfamiljer, vissa är exempelvis rådgivare, socionomer, kuratorer och journalister.

3. Tidigare forskning

3.1 Att ha någon att prata med

När man växer upp som barn är det av stor betydelse att man har en vuxen i sitt liv som man kan lita på och vända sig till. Någon som gör att man känner sig älskad, bekräftad, respekterad och värdefull. Den vuxne har en skyddande betydelse i dessa barns liv genom att vara en förebild, vän och förtrogen. Många barn till alkoholister saknar tyvärr en sådan vuxen i sitt liv (Runquist, 1998). För att barn ska kunna utvecklas till att vara en stabil och fungerande vuxen behöver det bli bekräftat av föräldrarna. Det är viktigt att bekräfta barns berättelser om deras uppväxt eftersom tystnaden om missbruket i hemmet har bidragit till att barnet inte har fått bekräftelse. Man kan hjälpa barn att förstå sig själv, sina reaktioner och sin tillvaro så att de inte skuldbelägger sig själv (Bengtsson & Gavelin, 1994).

3.2 De klassiska rollerna

I SOU 1994 :29 ”Barn- föräldrar- alkohol” beskrivs hur barn utvecklar överlevnadsstrategier för att överleva sin situation. Dessa överlevnadsstrategier är roller som Hjärten, Rebellen/Syndabocken, Clownen och Tapetblomman (SOU 1994:29 Barn- föräldrar- alkohol). Dessa roller fungerar som någon sorts av mask som döljer hur barnet mår och hemlighåller det kaos som råder hemma (Myrbäck, 1998).

Familjehjärten är barnet som tar över ansvaret hemma, dels för föräldrarna och dels för sina syskon. Barnet försöker vara duktig både i skolan och hemma, städa, passa småsyskon, försöker ha kontrollen. Hjärten tar ofta över föräldrarollen när föräldrarna tar till alkohol (SOU 1994:29 Barn- föräldrar- alkohol). I vuxenlivet kan hjärten ha svårigheter med att känna sig nöjd oavsett hur framgångsrik den blir. Att ha kontrollen är viktigt annars blir hjärten förvirrad, rädd och får dåligt samvete (Seixas & Youcha, 1990). Rebellen/Syndabacken identifieras som det svarta fåret som är bråkstaken, kan ha problem i skolan och själv kan ta till droger och kriminalitet (SOU 1994:29 Barn- föräldrar- alkohol). Men under ytan känner han eller hon sig sårad, arg och övergiven. Redan i tidig ålder kan barnen hänga ihop med gäng, skolka samt få problem med knark och sprit (Seixas & Youcha, 1990). Clownen kännetecknas som det roliga, glada barnet som skojar bort problemet och riskerar att inte bli tagen på allvar. Humor blir ett sätt att dölja det som existerar hemma. På insidan känner sig clownen ensam och detta kan senare leda till utvecklandet av eget missbruk som exempelvis

droger, spel och sex (SOU 1994:29 Barn- föräldrar- alkohol). Tapetblomman även kallad det tysta barnet, gör sig ofta osynligt, som ingen lägger märke till. Hon/han väljer ofta att dra sig undan för att inte ställa till problem. Tapetblomman ställer ofta inga krav och kan leda till att bli självdestruktiv samt utnyttjad av andra (SOU 1994:29 Barn- föräldrar- alkohol). Barnet väljer att dra sig tillbaka, säger inget, är ledsen, förvirrad och rädd (Seixas & Youcha, 1990).

Myrbäck skriver om hur Sharon Wegscheider har utvecklat teorier om dessa roller där de inte är konstanta. Barn kan växla mellan dessa roller och ta på sig flera på samma gång, allt efter situationen. Hon skriver vidare att familjehjälten kan till exempel bli missbrukare, vara både clown och hjälte, precis som att det tysta barnet kan vara tyst hemma men hjälte i skolan. Roller som nämndes ovan kan mer eller mindre kännas igen i de flesta familjer (Myrbäck, 1998). Seixas och Youcha (1990) poängterar att det är riskabelt att säga att alkoholistbarn beter sig på ett specifikt sätt. Genom att karaktärisera hur alkoholistbarn uppför sig finns det en risk att man gör skillnad mellan hur andra barn uppför sig jämfört med alkoholistbarn trots att det alltid måste vara annorlunda (Seixas & Youcha, 1990). I vår studie har vi tagit fasta på denna öppenhet för nyanser och överraskningar där vi har sett att vissa roller är återkommande för våra intervjupersoner medan clownen inte berörs på något sätt. Vi tycker det är viktigt att uppmärksamma det som Myrbäck säger om att dessa roller förekommer i de flesta familjer, man behöver inte ha växt upp i missbrukarförhållande för att känna sig som hjälten eller syndabocken.

3.3 Oskrivna lagar

Det kan finnas tre gemensamma lagar i alkoholistfamiljen. **Inget prat** är en av dem som handlar om att barn till missbrukade lär sig tidigt att ljuga, de skyddar lojalt familjehemligheten. Det som försiggår hemma pratar inte familjemedlemmar om sinsemellan. När pappa är full hittar man på förklaringar som att pappa är trött eller utarbetad. Barn blir ofta förvirrade, när de säger något blir de bestridna vilket leder till att barnen slutar tro på vad de ser, hör och upplever (Pousette, 1996). **Ingen tillit** innebär att barn tidigt lär sig att föräldrar inte håller vad de lovar. Utlovade saker och ting blir inte av för att alkoholen kommer före. Barn får inte mycket utrymme, de kommer i andra hand på grund av att alkoholisten intresserar sig för alkoholen och den andra föräldern är upptagen av alkoholisten. Genom att föräldrarna inte kan hålla vad de lovar, känner sig barnet sviken och lär sig att inte lita på någon vuxen (Pousette, 1996). **Inga känslor** handlar om att barn i missbrukarfamilj tidigt lärt sig att stänga av sina känslor för att klara av sin situation. Det blir en strategi som i

efterhand kan gå över till att bli ett livsmönster. De försöker intala sig att om de handlar på ett visst sätt, om de kommer att vara duktiga så ska drickandet försvinna och de blir som en vanlig familj (Pousette, 1996).

Myrbäck redogör för Elisabeth Hagborg som menar att barn som växer upp med missbrukande föräldrar lär sig att kontrollera sina känslor. De kan vara duktiga, ansvarsfulla, skojiga, tysta eller bråkiga. Samtidigt som det finns likheter mellan hur barn uppför sig i en ”alkoholistfamilj” så finns det också skillnader. Elisabeth Hagborg skriver att alla barn till missbrukare är olika. En del barn kan vara känsliga, okänsliga, sårbara som inte påverkas lika starkt av dåliga uppväxtförhållanden. En del av föräldrar kan ge barnen kärlek, närhet och tillit, medan andra inte alls ger dem det (Myrbäck, 1998).

3.4 Familjehemligheten

Familjen försöker till det yttersta att skydda alkoholisten och sig själv från att utsättas för pinsamheter. Familjen kan i sin tur välja att isolera sig från sin bekantskap och yttvärlden där alkoholismen blir familjens gemensamma mörka hemlighet. Familjen försöker så långt det går att dölja verkligheten och utåt ge en orealistisk bild av hur de mår (Runquist, 1998). Seixas och Youcha (1990) skriver att döljandet av den hemska familjehemligheten blir en livsstil som alla ska bevara och delta i utan att ifrågasätta det. Barn ser alkoholisten som någonting att skämmas över mer som en sjukdom. Barn är lojala mot sina föräldrar och lär sig tidigt att inte prata med någon, de vill inte framstå som förrädare (Ibid). Bengtsson och Gavelin (1994) skriver att alla familjer har hemligheter. Barn ljuger för att skydda hemligheten och för att skydda sin familj. De menar att man kan jämföra familjehemligheten med att ha en elefant i vardagsrummet, det vill säga att alla ser den, går runt den och hör den utan att sätta namn på den eller röra vid den (Bengtsson & Gavelin, 1994). Döljandet av hemligheten kan orsaka koncentrationssvårigheter i skolan. Andra problem som missbruket kan ge barn är dålig självkänsla, missbruk, kriminalitet, ångest och ”beteenderubbningar”. Dessa karaktärsdrag är inte specifika för missbrukarbarn utan kan också finnas i andra så kallade dysfunktionella familjer (Hansen, 1995).

3.5 Barns olika känslor

Hansen (1995) skriver att barn tar ofta över föräldraansvaret när de upplever att föräldrar inte klarar av det på grund av ruset. Barn kan känna att de inte blir uppskattade och att de måste förtjäna kärlek, de kan även känna skuld-känslor över deras föräldrars drickande och de konflikter som finns i familjen. Seixas och Youcha (1990) skriver att barnet tvingas att växa upp för snabbt när de lever i missbrukarförhållande. Genom att ta ansvar försöker barnet ge en bild av att vara en bra familj utåt. Barn kan uppleva rädsla för att bli slagen av sina föräldrar när de är onyktra och våldsamma, när föräldrarna bråkar (Runquist, 1998). Seixas och Youcha (1990) skriver vidare att det oförutsägbara som alkoholistfamiljen präglas av skapar rädsla hos barnen i och med att de inte vet vad som väntar dem när de kommer hem. Barn kan även känna besvikelse för att föräldrarna är opålitliga. De kan känna sig övergivna när de inser att flaskan kommer före dem. Om barn inte får hjälp med att hantera sina känslor kan det leda till att barnen tappar tillit till andra och kan sluta att lita på sig själv (Bengtsson och Gavelin, 1994).

Hansen (1995) säger att barn kan skämmas för förälderns missbruk. Eftersom missbruket oftast uppfattas som tabubelagt i hemmet upplever barn det som skamligt. Barn uppfattar sin familj och sig själv som annorlunda samt mindre värda jämfört med andra på grund av familjehemligheten. Känslan av att inte vara som andra kan skapa osäkerhet hos barnen på vad som är normalt och vanligt. Barn kan vara rädda för att pröva nya saker då känslan som osäker på vad de kan klara av när de är äldre blir svag (Hansen, 1995). Missbrukarbarn tvingas ofta att hålla undan sina känslor eftersom de först och främst tar hänsyn till den onyktra föräldern, den nyktra och sina syskon. Risken finns att det kommer utvecklas till ett livsmönster, där barnen inte kommer känna igen sina egna känslor, sätta namn på dem eller skilja dem åt (Bengtsson & Gavelin, 1994).

3.6 Risker för barn

I SOU 1994:29 "Barn- föräldrar- alkohol" beskrivs att missbruksmiljö för med sig många risker för ett barn. Alkohol kan stå bakom sexualbrott och misshandel av barnen, där barn kan också ha bevittnat våld mellan föräldrarna. Seixas och Youcha (1990) skriver att incest blir den största hemligheten av alla i en alkoholistfamilj, vilket förstärker döljandet ännu mer. Rädslan för att prata med någon om det övervinner hemlighetsdöljandet. Barn till alkoholister kan utsättas för misshandel. Övergreppet kan ske för att barn råkar finnas på fel plats vid fel

tidpunkt eller för att barn går mellan för att skydda till exempel den nyktra förälder och syskon (Seixas & Youcha, 1990).

Skolöverstyrelsen (1976) skriver om Margaret Cork som intervjuade 115 barn i åldrarna 10 till 16 år där föräldrar/förälder var alkoholister. I sin bok *"De glömda barnen"* beskrev hon de resultat hon hade fått fram. Hemmiljön var ogynnsam för barn då de uppvisade att de mårde dåligt på grund av att de påverkades av föräldrarnas bråk, de kände sig otrygga och deprimerade, rädda och hopplösa där en tredjedel själv tog till alkohol. En del av barnen som drack alkohol tyckte om den känsla de fick när de var berusade, Cork förklarade det som att barnen tog till en flykt för att klara av vardagen. Risken var stor att barnen skulle utveckla eget missbruk som kunde leda till alkoholism enligt Cork (Skolöverstyrelsen, 1976).

3.7 Barn till alkoholister som vuxna

Uppväxten i en alkoholfamilj är det tid för dessa barn att ta sig ut i världen på egen hand, men hur klarar sig dessa barn egentligen? Utåt verkar allting vara bra men studerar man saken närmare kan man se att vissa problem och minnesbilder följer en genom hela livet. Dessa vuxna bär ofta med sig känslor av skuld och skam där de förväntar sig att bli svikna och besvikna även i det vuxna livet. Fastän dessa vuxna har lovat sig själv att aldrig leva i missbrukarfamiljer utvecklar många ett eget missbruk eller blir partner till en missbrukare (SOU 1994:29 Barn- föräldrar- alkohol). Det finns många frågor att besvara som vilken roll uppväxttiden har spelat för den vuxnes liv, vilka erfarenheter den vuxne har kunnat använda till sin fördel och vilka som har stått i vägen för den vuxne, vilken uppfattning den vuxne har om sig själv (Woititz, 2002).

Det finns vissa karaktärsdrag som kännetecknas av vuxna som har växt upp med missbrukande föräldrar enligt Woititz (2002). Hon beskriver att vuxna kan gissa sig till vad som är normalt, det är för att de oftast inte har egen erfarenhet av vad som är normalt. Den hemmiljön vuxna levde i som barn bestod oftast av bråk där föräldrarna drack alkohol och det var normalt för dem. Woititz (2002) menar att vuxna kan sakna referensramar eftersom de inte vet vad som är tillåtet att känna och säga. Att behöva gissa sig fram till vad som är normalt påverkar en i det vuxna livets vardag. Woititz (2002) talar om att vuxna kan ha svårt att fullfölja ett projekt där de som barn oftast inte fick lära sig hur man påbörjar och avslutar ett projekt. Vuxna har en benägenhet att ljuga enligt Woititz (2002). Lögnen är en grund som

alkoholfamiljen bygger sitt liv på, hela hemmet var en lögn, att ljuga blev en vana. För den person som lärt sig att ljuga är det kanske inte så enkelt att tala sanning (Ibid).

Woititz (2002) anser att vuxna kan döma sig själv. De kunde bli utsatta för kritik där det kunde leda till att de tog åt sig det dåliga omdömet och kunde göra om till sin egen uppfattning om sig själv. Det som den vuxne fick uppleva kunde bli en del av den egna personen och dess självkänsla och självuppfattningen som styrdes av detta. Woititz (2002) skriver att vuxna kan ha svårt för att ha roligt och tar sig själva på mycket stort ansvar. Woititz (2002) menar att många barn inte fick uppleva roligheter hemma utan deras vardag bestod vanligen av allvarligheter och besvärligheter. Hon påpekar att om barn inte får möjlighet att ha roligt hemma kan de i det vuxna livet vara alldeles för allvarliga. Hon skriver att vuxna kan ha problem med nära relationer eftersom de kanske aldrig har upplevt en sund, intim relation. Ena dagen kan barnet känna sig älskat och andra dagen förskjutet beroende på hur de blir behandlade av sina föräldrar, de är rädda att bli övergivna. Woititz (2002) anser att vuxna kan vara osäkra och rädda för att bli sårade eftersom de fick uppleva det under uppväxten. Hon skriver att snabba förändringar kan upplevas som jobbigt för vuxna eftersom de inte har kontroll över situationen. De kan då lätt överreagera och känna oro inför förändringar enligt Woititz (2002).

Woititz (2002) skriver att vuxna ofta söker efter bekräftelse och godkännande där de kan uppfatta sig själva som annorlunda eftersom de inte tror att de kan bli accepterade som de är och att de måste förtjäna vänskap. Att vara isolerad och annorlunda tillhör livet enligt Woititz (2002) samt att vuxna kan ta på sig för mycket ansvar och har svårt att säga nej eller så kan de välja att inte göra någonting. Woititz (2002) skriver att vuxna är extremt lojala och den vuxne kan ha svårt att få vänner eller utveckla förhållande. Hon menar att det kan leda till att vuxna finner sig i situationer som kanske inte gynnar dem på ett bra sätt, det kan bero på att man känner sig tvingad till att stanna när någon annan visar omtanke och kärlek. Vuxna kan även handla impulsivt enligt Woititz (2002) där de kan ha en tendens att ge sig in i situationer utan att först begrunda alternativa möjligheter eller tänkbara konsekvenser. Att vara impulsiv tillhör det barnsliga beteendet, men när den vuxne var barn var den mer en förälder säger Woititz (2002). Hon påpekar att den vuxne kan bli mer orolig när allting är "okej" än när en kris håller på att utveckla sig, därför skapar den vuxne kriser själv. Detta impulsiva beteende är varken medvetet eller beräknande, enligt Woititz (2002).

Woititz (2002) har en ganska negativ syn på barns utveckling till en vuxen individ och hur man är i det vuxna livet samtidigt som hon påpekar att alla vuxna inte behöver utveckla alla drag, det är kanske bara vissa delar som stämmer för en del medan andra för någon annan (Woititz, 2002).

3.7 Arv och miljö

När barn ärver exempelvis sin mors bruna ögon handlar det om det genetiska arvet, ärver dottern sin fars förmögenhet handlar det om det sociala arvet. Beteendet är resultatet av arv och en påverkan av miljön. Vissa miljöer ger en möjlighet till en bra utveckling medan andra miljöer påverkar ens utveckling negativt, där miljöfaktorerna har en avgörande betydelse för hur man till exempel tar ställning till alkohol. De genetiska faktorer har betydelse för hur det går om man dricker, som exempelvis hur mycket ens kropp tål alkohol (Sigvardsson, 1985).

Seixas och Youcha (1990) beskriver vuxnas barns alkoholvanor, där vissa kan dricka mycket medan andra kan avstå helt från alkohol. Det finns även ett mellanläge som vissa kämpar med att finnas på, det vill säga att man försöker ha en neutral inställning till alkohol samt att man försöker se det som socialt drickande. Oftast har dessa barn inte lärt sig att det går att dricka utan att bli fulla där en drink kan innebära att man är alkoholist. Vissa barn till alkoholmissbrukare kan hålla sig undan alkoholismen men kan tyvärr ta till andra medel som exempelvis narkotika eller tröstätande (Seixas & Youcha, 1990).

Vi är medvetna om att vi inte kan avgöra om arv och miljö har haft en påverkan på våra intervjupersoners liv men vi kan avgöra vilken betydelse arv respektive miljö har enligt de intervjuade.

4. Teori

Symbolisk interaktionism handlar om socialt samspel och beskriver hur man interagerar med varandra i den sociala verkligheten (Eysenck, 2000). Eftersom vi är intresserade av hur relationerna mellan barn och dess missbrukande föräldrar och hur samspelet har påverkat barns uppväxt i deras vuxna liv valde vi att utgå ifrån denna teori. Symbolisk interaktionism handlar om förståelse snarare än orsak och verkan. I den symboliska interaktionismen finns fem grundläggande element: att definiera situationen, att all interaktion är social, att vi interagerar med hjälp av symboler, att människan är aktiv och att vi handlar, beter oss och befinner oss i nuet (Trost & Levin, 1996).

För människor som uppfattar situationer som verkliga blir situationerna också verkliga och det styr människans sätt att vara och handla på. Eftersom situationer omdefinieras konstant har människor möjlighet att ändra sin uppfattning och därmed sitt beteende. Situationer påverkas av de personer man interagerar med samtidigt som den situation man befinner sig i spelar en stor roll. Situationer kan uppfattas både medvetet och omedvetet där människor handlar på det sätt som de har tolkat situationen. Samhället består av människor som interagerar med varandra i olika situationer genom att samtala samt använda sig av kroppsspråk. Man kan även interagera genom att tänka, då samtalar man med sig själv, medvetet eller omedvetet (Trost & Levin, 1996). Blumer menade att samspeletsprocesser där människors verkliga erfarenheter och hur de konstruerar sina liv i samspel med andra är viktigt att studera (Brante, Andersen, Korsnes, 2001). Enlig Blumer tolkar människor eller definierar varandras handlingar istället för att bara reagera på yttre faktorer. Det sker genom det interaktiva användandet av språk och symboler samt genom att man tolkar andras handlingar (Meeuwisse & Swärd, 2002). Blumer menar att den sociala interaktionen bidrar till att skapa människan genom en ständigt fortgående förändringsprocess (Trost & Levin, 1996).

Mead beskriver social interaktion där människor och samhället interagerar med ömsesidig påverkan (Trost & Levin, 1996). Mead utvecklade begreppet den generaliserade andre. Det är inte direkt en del av jaget men står för hur individen ser och bedömer sina handlingar utifrån samhällets förväntningar. Medvetandets och jagets utveckling är en process som bildas tillsammans med individens socialisation. Den symboliska interaktionismen betraktar medvetandet och samhället där jaget är en social produkt som samtidigt skapar och upprätthåller den sociala ordningen tillsammans med andra, vilket innebär att samhället är en mänsklig produkt (Meeuwisse & Swärd, 2002).

Symboler bildas framförallt av de ord som människor uttrycker där dessa ord har samma betydelse för andra. Orden och symbolerna finns ständigt i en process mellan individen och omgivningen som gör den sociala interaktionen möjlig. Symboler består vanligen av de ord man bildar i det talade språket. Vi människor är hela tiden aktiva, vi utför handlingar som gör att vi ständigt förändras i en slags process. Symbolisk interaktionism förutsätter föränderlighet. Enligt Trost och Levin (1996) är vi människor aktiva där vi definierar situationer på olika sätt vilket gör det svårt att veta vad som kommer att hända härnäst. För att vi ska kunna förstå hur människor handlar måste vi förstå hur situationer definieras och hur symbolerna uppfattas, vilket inte alltid är så lätt. Genom att analysera och observera vilka förändringar som har skett i processen kan man lättare förutse vad som kan hända härnäst (Trost & Levin, 1996).

Jaget skapas alltså enligt symbolisk interaktionism genom att man ser på sig själv utifrån andras synvinkel där självbilden utformas genom dialog med andra och genom att leva sig in i andras situation (Repstad, 1998). Människan utvecklar även medvetande (mind-) och självdisciplin genom lek och spel där människans förmåga att gå in i sociala roller och att bli en del av sociala grupper utvecklas (Brante, Andersen, Korsnes, 2001). Människan måste vara medveten om sig själv gentemot andra om man ska kunna handla medvetet och reflektera över tidigare handlingar. Denna förmåga till självmedvetande och självreflexion är unik för människan (Meeuwisse & Swärd, 2002 sidan 153). Med reflexivitet menar Mead att genom språk, symboler och tankar är våra handlingar reflexiva. Vi har förmågan att förstå och reagera på vad andra tänker och säger om vi justerar våra handlingar för att bli accepterade. Mead beskriver förhållandet mellan barn och vuxna som att barn tillägnar sig vuxnas tanke- och förhållningssätt (Brante, Andersen, Korsnes, 2001). Enligt Trost och Levin har den signifikante andre en stor betydelse för barn, där den signifikante andre står för dem som finns i barns omgivning, som mamma, pappa, syskon och förskolelärare. Den signifikante andre påverkar uppbyggnaden av ens jag, vår föreställningsvärld och hur vi definierar situationer (Trost & Levin, 1996). Blumer påpekar att människans handlingar oftast styrs av avsikter där aktören har ett mål med sin handling och där handlingen är medlet för att nå målet. Handlingar kan inte enbart betraktas som reaktioner, enligt Blumer (Cuff & Payne, 1996). Mead delade in jaget i två komponenter, "I" och "me". "Me" beskrivs som ett slags socialt minne där jaget har samlat på sig allt som individen har varit med om under sitt liv, där finns både det aktiva och inaktiva, det medvetna och omedvetna. Vårt samvete finns i "me" medan vårt "I" är aktivt, det är den spontana, handlande och kreativa delen av jaget (Trost & Levin,

1996). Mead menar att det ständigt förs en dialog mellan "I" och "me" där "me" bromsar "I". "I" representerar den initiativtagande och nyskapande individen och "me" den vanemässiga och socialt styrda individen. "I" säger saker till "me" och ger utrymme för särdrag och avvikelser i våra handlingar medan "me" formar vår personlighet (Meeuwisse & Swärd, 2002). Enligt Trost och Levin (1996) är vår sociala och fysiska verklighet subjektiv som uppfattas av "I" och den upplevs som objektiv genom "me".

Symbolisk interaktionism argumenterar för att vi människor finns i nuet där vi definierar situationer och interagerar med våra symboler. Vi befinner oss i en process där vi ständigt förändras. Människans beteende har bildats av hela livshistorien, inte bara av barndomen utan av alla upplevelser eller erfarenheter i sociala interaktioner och på det individuella planet. I nuet kan vi använda oss av våra upplevelser som barn där vi hela tiden fortsätter att ta in nya upplevelser, processen avslutas inte. Hur vi betar oss som vuxna beror inte enbart på vilken uppväxt vi hade som barn utan allting runt omkring spelar roll. Med andra ord hur vi definierar situationer, hur vi uppfattar symboler och hur vi interagerar med dem och andra.

Teorier i den symboliska interaktionismen kan även appliceras på rollbeteenden som aktiva och dynamiska processer. Goffman skriver att individen kan använda sig av roller på olika sätt (Brante, Andersen, Korsnes, 2001). För att förstå processerna, det vill säga hur vi presenterar oss själva eller våra jag när andra observerar oss, kan man betrakta vardagslivet som om det utspelade sig på en teaterscen. Genom att presentera sig visar man vilken roll man spelar. Rollen känneteckens av yttre faktorer så som kläder, vårt sätt att tala och röra sig på. Den sociala interaktionen är ett komplicerat mönster som består av kontroll där människor strävar efter att kontrollera de yttre faktorerna, där deras egen och andras uppfattning om sina identiteter ska bevaras (Cuff & Payne, 1996).

För vår analys har symbolisk interaktionism hjälpt oss att förstå våra intervjupersoners berättelser om deras uppväxt. Vi har till exempel använt oss av begreppen "I" och "me" när vi har försökt förklara vad som händer i interaktionen mellan barn och föräldrar när alkoholen haft en betydelse och för att förstå hur intervjupersonerna har handlat i vissa situationer.

5. Analys av intervjuerna

Varje intervjuperson kommer att presenteras nedan. Vi har analyserat deras berättelser. Det som framkommit har delats in i olika teman, som exempelvis hur vardagen kunde vara under uppväxten med missbrukande föräldrar och vilka känslor som då dök upp.

5.1 Presentation av intervjupersonerna

Johan, 32 år gammal, växte upp med båda föräldrar som missbrukade alkohol. Han är det enda barnet och säger att han ofta kände sig osynlig och ensam. Även Lukas som är 30 år gammal är det enda barnet där hans pappa, farmor och farfar missbrukade alkohol. Idag anser Lukas att han är en bättre människa där han har insett vad alkohol kan orsaka, han har själv haft alkoholproblem under en kort period och ”lärt sig av sina misstag” säger han. Nedan beskriver han detta:

Någon gång har jag också blivit dum i huvudet när jag har tagit till alkohol. Sa det till mig en gång för längesedan att jag ska sluta dricka om jag kommer såra någon genom mitt drickande/.../det har hänt två, tre gånger att det har blivit så. Idag har jag inte slutat dricka, jag tar ibland någon öl så länge jag kan kontrollera det.

Malin som är 24 år gammal, kommer från en familj med ett syskon där pappan missbrukade alkohol och hon kunde känna sig som den tysta, tillbakadragna flickan, här berättar hon själv:

Om jag känner mig duktig på en sak då tar jag för mig, men när jag känner att någon är duktigare än mig då blir jag tillbakadragen och tyst, avstår från att säga någonting även om jag har något bra att säga. Har gjort många saker för att gå emot min personlighet, har kämpat mot den tillbakadragna tysta flickan, genom att säga till folk att jag försöker vara ärlig och säger vad jag tycker. Ibland är det positivt, ibland inte.

I tidig ålder började Johan missbruka alkohol. Johan säger att han insåg för ett par år sedan att han inte ville vara som sin pappa och att han inte ville utsätta sina barn för hans eget missbruk, så han valde att delta i Anonyma alkoholister. Idag missbrukar han inte alkohol och kan prata öppet om sitt tidigare missbruk. Anna som är 30 år gammal, växte upp i en familj där mamma och pappa missbrukade alkohol. Även hon har haft eget missbruk såsom Johan. I tidig ålder blev Anna sexuellt utnyttjad av sin pappas bror och runt 15-års ålder började hon missbruka narkotika. Innan dess hade hon testat alkohol för att känna på hur det var. Anna har deltagit i Al- anon och idag är hon drogfri. Anna har egna barn där de lever i en trygg miljö. Nedan beskriver Anna hur hennes missbruk påbörjades:

Vid tio års ålder ungefär drack jag första gången, då upptäckte jag att när man dricker så dör man känslomässigt, ville se hur det kändes. Jag började missbruka ganska tidigt, på så sätt kunde jag fly från hela min verklighet, från hemmiljön, det var lättare att komma hem påverkad och se vad som föregick.

Sara är 28 år gammal och har fyra syskon. Hon är det äldsta barnet där hennes pappas missbruk gjorde att hon växte upp för fort enligt henne. Hon hade inte mycket tid över till vänner och har idag en negativ syn på alkohol. Såsom Sara har även Michelles pappa missbrukat. Michelle som är 28 år gammal, har en tvillingbror och en yngre syster och hon säger att hennes liv präglades av oförutsägbarhet. Idag lever Michelle ett bra liv, säger hon fyllt med kärlek tillsammans med sin dotter och sin man. Här berättar Michelle hur hennes pappa kunde bete sig:

Han lade inte märke till oss, när han var nykter var han kall, nonchalant, pratade inte med oss, han ville inte ha kontakt med oss barnen. Vi fick ofta straff och stryk med kablar.

Nina är 28 år gammal och har en halvbror. Hennes föräldrar skildes när hon var liten där Nina har bott hos sin mamma och haft kontakt med sin pappa. Under Ninas uppväxt var det hennes pappa som missbrukade alkohol. Ninas pappa dricker alkohol idag och de har en bra relation, säger hon:

Vi har bra relation på det sättet att vi kan prata, han berättar saker för mig.

5.2 Hur en vardag kunde se ut

Alla familjer är olika även om det har funnits alkoholmissbruk där vardagen kan te sig annorlunda. Här beskriver Malin hur det kunde vara hemma hos henne:

De visade väldigt öppet kärlek, de kramade oss, pussade oss, säkert för att kompensera för att den ena föräldern drack och att vi skulle glömma det som har varit.

Tidigare forskning har en negativ bild av föräldrar som missbrukar och hur mycket ansvar de tar för sina barn. Myrbäck (1998) nämner att vissa föräldrar som missbrukar kan ge kärlek medan andra inte gör det. I Malins uppväxt fick hon både kärlek och ömhet från föräldrarna. Malin uppfattade kärleken från hennes föräldrar som en kompensation för hennes pappas drickande. Symbolisk interaktionism handlar om socialt samspel; vi menar att det sociala spelet sker mellan Malin och hennes föräldrar på det sätt att de kompenserar henne genom närhet och kärlek. Malin uppfattade det som en kompensation men det är inte säkert att hennes föräldrar hade samma uppfattning. Blumer säger att människor tolkar eller definierar

varandras handlingar. Vi anser att Malin har tolkat sina föräldrars handlingar och sett det som en kompensation. När Sara ombads att se tillbaka på barndomen och berätta om bra och dåliga stunder sa hon följande:

Bra och bra, egentligen fanns det inga bra stunder, även om det var normalt och lugnt hemma gick man ändå och oroa sig för att någonting skulle hända/.../man visste aldrig vad man förväntade sig när man kom hem.

Runquist (1998) beskriver att barns vardag kan präglas av oförutsägbarhet, oro och ångest när de växer upp i en otrygg miljö. Det kan vi tydligt se hos Sara, hon kunde aldrig veta vad som väntade henne hemma och kände ofta oro. Nina växte upp med sin mamma och hennes pappa hade bildat en ny familj, hennes lillebror föddes när hon var 10 år gammal. Hennes pappa missbrukade alkohol och här beskriver Nina hur hennes vardag kunde se ut hemma hos hennes pappa, när hon hälsade på.

Man minns när man kom dit på helgerna eller när man skulle vara där att ska han nu dricka liksom, man tänkte att ska han nu dricka eller kommer de bli ovänner, eller kommer det bara bli en lugn helg eller familjeanda.

Såsom Sara har upplevt oförutsägbarheten har Nina också gjort det dem helger hon hälsade på sin pappa. Likheten mellan Sara och Nina är att de tänkte och oroade sig för vad som kommer att hända närmast, där skillnaden är att Sara levde med det varje dag medan Nina levde med det de gånger hon hälsade på sin pappa. Johan pratade inte om oförutsägbarheten utan hur stort utrymme alkoholen hade.

Utvändigt såg familjen ganska bra ut, vi hade alltid rena kläder, det fanns alltid mat/.../sprit förekom ganska ofta, minns många fester trots att jag var liten, bråken förekom nästan alltid i samband med att de hade druckit/.../som barn fick jag höra och se ett och annat.

Johan såg när hans föräldrar bråkade, såg att de var fulla där flaskor och glas gick sönder och hans föräldrar hotade varandra att de skulle lämna familjen. Så här såg vardagen ofta ut för Johan. Skolöverstyrelsen (1976) beskriver hur Cork har forskat kring barn med alkoholiserade föräldrar. Resultatet hon fick fram var att barn kunde känna sig otrygga och rädda när de bevittnade föräldrarnas bråk och alkoholvanor, de blev påverkade av det. Enligt Cork kunde dessa barn själv ta till alkohol. Utifrån Johans berättelse kan vi se att hans hemmiljö bestod av mycket bråk och alkohol och Johan började själv dricka i tidig ålder, därmed kan man dra en slutsats att han blev påverkad av föräldrarnas alkoholmissbruk. Till Lukas ställdes frågan om han kunde se skillnad på när hans pappa var nykter och onykter. Lukas beskriver att hans

pappa lärde honom saker där de umgicks tillsammans men att hans pappa ändrade sig när han var full. Så här kunde en vardag se ut i Lukas liv:

Han lärde mig mycket grejer, lärde mig att fiska, vi var ofta i skogen och plockade svamp, vi hade kul. När han började dricka blev han annorlunda, han brydde sig inte så mycket.

Det sociala samspelet mellan Lukas och hans pappa ändrades när alkohol var inblandad. Utifrån den symboliska interaktionismen tolkar vi det som att människan ändras i interaktionen med varandra när andra faktorer spelar in som alkohol där deras relation förändrades. Alkoholen tilldelas även en viss mening enligt oss som till exempel en förklaring för Lukas pappas beteende. Annas vardag präglades av att hon fick stryk av sin pappa då hennes föräldrar missbrukade alkohol. Hon talade om för dem vilka fel de gjorde men hon fick ingen respons från föräldrarna. Pousette (1996) skriver att barn kan bli bestridna för vad de ser och upplever hemma, vilket kan göra att barn slutar tro på vad de ser och hör. Här berättar Anna om vardagen:

Många gånger gick jag mellan min bror och pappa vilket resulterade i att jag fick stryk, det gjorde ont men försvann efter en stund. Redan som liten talade jag om vilka fel de gjorde, men de brydde sig inte och söp än att ta hand om oss.

5.3 Familjehemligheten

Precis som tidigare forskning visar har barn med alkoholiserade föräldrar i regel lärt sig att dölja det som pågår hemma. Det blir en hemlighet som följer en under ens uppväxt. Alkoholen som en familjehemlighet återkommer även i våra intervjuer på olika sätt. Lukas berättar att han aldrig skulle avslöja att hans pappa drack:

Pappa var alkoholist sen jag var liten, vad jag kan komma ihåg. Som barn förstod man inte det. När man blev frågad i skolan sa man aldrig någonting, man sa nej, min pappa är inte alkoholist, han dricker bara någon dag i veckan. Man ville inte säga till någon, det var ens hemlighet.

Utifrån Lukas citat försöker han hemlighålla pappas drickande genom tystnad och med undvikande svar. Enligt Seixas och Youcha (1990) lär sig barn att inte prata med någon om familjehemligheten. De menar att barn inte vill vara förrädare utan att de försöker vara lojala. Därför kan man säga att Lukas inte berättade för någon, han ville vara lojal. Den symboliska teorin pratar om "I" och "me" som är två delar av en själv. "I" är den delen som är spontan medan "me" bromsar "I". Utifrån Lukas citat kan vi tolka att hans "me" styrde honom då han valde tystheten framför att berätta om familjsituationen. Malin blev hotad av sina föräldrar

när hon bevittnade bråk mellan dem, när hon ville avslöja hemligheten. Då stod föräldrarna på sig och såg till att hemligheten bevarades, här berättar hon själv:

Det var en gång när pappa puttade min mamma, var våldsam mot henne. Jag kommer ihåg då att jag gick fram mot honom och sa att jag ska berätta för min förskolelärare och då sa min mamma och pappa att det får jag inte göra, att allt som händer inom familjen är familjens sak och att det får jag inte göra för då kommer du att hamna hos en annan familj. Jag blev jätterädd då. Det var en hemlighet./.../Det fanns en trygghet att hålla familjehemligheten trots att det var något negativt, så blev vi starkare som familj, att hålla hemligheten.

Runquist (1998) hävdar att familjer gör allt för att bevara hemligheten där alkoholismen blir familjens gemensamma hemlighet. Det framgår tydligt att Malin anser att familjens gemensamma hemlighet var något negativt för henne, samtidigt som familjen blev starkare av den. När Malin skyddade sin familj och var lojal mot den genom att inte berätta det för någon gjorde det henne starkare tillsammans med familjen. Precis som Lukas situation kan vi tydligt se att även Malin styrdes av sitt "me" där hon inte heller berättade för någon om hur hon hade det hemma. Teorin om symbolisk interaktionism säger att personen kan upprätthålla den sociala ordningen tillsammans med andra. Det gjorde Malin, hon skyddade familjehemligheten och det gjorde familjen starkare. Här beskriver Johan deras familjehemlighet:

Det som föregick hemma, att mamma och pappa var borta ibland, att de drack rätt ofta var ingenting man delade med sig till andra, man behöll det inom sig. När någon skulle fråga då skulle jag aldrig säga hur vi hade det, jag ville aldrig säga något dåligt om mina föräldrar, de var mina föräldrar och jag älskade dem.

Johan accepterade hemligheten eftersom han aldrig skulle berätta det för någon, han skulle aldrig göra så mot sina föräldrar. Seixas och Youcha (1990) visar på att familjehemligheten blir en livsstil. Alla i familjen deltar i den och ingen ifrågasätter den. Johan valde att upprätthålla den sociala ordningen hemma, för att återigen anknyta till symbolisk interaktionism. Till skillnad från våra intervjupersoner handlade Anna annorlunda, hon delade med sig av sin hemlighet när hon var äldre. Till en början kände hon lojalitet och skyddade familjen. Bengtsson & Gavelin (1994) menar att barn skyddar sin familj och hemligheten genom att ljuga för omgivningen och inte säga sanningen. När Anna var liten stämde det in på henne, men sen förändrades hennes handlande och hon anförtror sig åt en vän, här beskriver hon:

Jag berättade aldrig för någon hur vi hade det hemma, det skulle jag aldrig göra, skyddade mina föräldrar in i det sista, det för att vara lojal mot dem. När jag blev lite äldre berättade jag om hemmiljön och sexuellt utnyttjande för min kompis, jag visste att hon inte skulle säga till någon.

I den symboliska interaktionismen skriver Blumer att människans handlingar styrs av avsikter. Man kan säga att dessa barn bevarade familjehemligheten där målet var att inte avslöja att mamma och pappa dricker. Genom att handla på det sättet tog de till lögnen och försökte göra allt för att dölja föräldrarnas missbruk. Hur situationen uppfattas styr människans sätt att bete sig där situationen kan uppfattas medvetet och omedvetet (Trost, Levin, 1996). Vi tolkar det som att våra intervjupersoner har handlat medvetet i fråga om familjehemligheten, där de inte har berättat för någon annan. Anna handlade medvetet när hon berättade för sin vän vad hon hade varit med om.

5.4 Att överleva

Tidigare forskning visar att för att barn ska klara av den vardag de lever i med missbrukande föräldrar kan de gå in i olika roller för att överleva. Våra intervjupersoner har berättat om att de har varit hjälten, syndabocken/rebellen och tapetblomman. Anna blev sexuellt utnyttjad när hon var liten och här beskriver hon hur hon handlade efteråt:

Sen blev jag jävlig hemma, skrek och ställde till scener bara för att få uppmärksamhet/.../jag blev aggressiv, slogs i skolan, skolkade och började dricka och knarka/.../jag var väldigt ansvarsfull, under hela min uppväxt tog jag hand om mina syskon, det var precis som om jag var en mamma till dem/.../jag var svarta fåret hemma, jätte bra att ha när de behövde mig eller någonting, sen skulle jag tystas ner. Det var svårt att förstå min plats, ena stunden tog jag ansvaret andra skulle tystas ner. Det kunde vara förvirrande för mig.

Anna var både rebellen/syndabocken och hjälten vilket innebär att hon som rebell/syndabock var aggressiv där hon slogs i skolan samt tog till alkohol och narkotika i tidig ålder för att få uppmärksamhet. I SOU 1994:29 "Barn- föräldrar- alkohol" beskrivs syndabocken/rebellen som det svarta fåret som är bråkstaken. Det kan man tydligt se på Annas beteende, när hon beskriver sig själv som det svarta fåret. Anna gick även in i rollen som familjehjälte, hon växlade mellan två roller för att överleva vardagen. Enligt SOU 1994:29 "Barn- föräldrar- alkohol" kan barn ta över föräldrarollen när deras föräldrar inte är i stånd till att ta ansvar då de är berusade av alkohol. I den symboliska interaktionismen kan man säga att Anna fick se sina handlingar utifrån samhällets förväntningar, den generaliserande andre. Hennes föräldrar ville att hon skulle vara tyst och hjälpsam, men såg inte att hon blev sexuellt utnyttjad, eftersom Anna utåtagerade all sin ilska. Även Sara kände ansvar för sin familj där hon

identifierade sig med familjehjälten. Förutom att Sara tog ansvaret för hemmet och sina syskon kände hon att hon behövde skydda sig själv och sina syskon samt att hon behövde stå ut med vad mamma gick igenom. Seixas och Youcha (1990) menar att när man lever under missbrukarförhållande kan barn tvingas att växa upp för snabbt, vilket Sara har uttryckt att hon har gjort. Sara ville vara ett barn men hade för mycket ansvar hemma, vi menar att hennes "me" styrde mer än hennes "I", "I" ville vara ute och leka medan "me" visste att det inte kunde ske. Nina gick också in i familjehjälten där hon berättar hur hennes pappas fru lade över ansvaret på henne:

Det är inte förrän nu på senare tid som hon mer på nåt sätt försöker ge mig en beskyddande roll, uppfostrande roll, att det är jag som ska ta hand om och fixa liksom. Hon säger till mig, men prata med honom, få honom att liksom fatta att han inte ska dricka, men hon har aldrig gjort det tidigare, eller kanske, man glömmer sånt, det är så naturligt i och med att det alltid har varit så, så glömmer man om det alltid har varit så.

Nina påpekar att det var en naturlig situation hon befann sig i, att det är därför hon inte minns om hans fru alltid har lagt över ansvaret på henne. Leissner (1997) skriver att den bild barnet skaffar sig i sin vardag blir normalt för barnet, det är som Nina sa att hennes situation var naturlig för henne. I den symboliska interaktionismen anses människor reagera och förstå vad andra tänker och säger där vi justerar vårt sätt att handla för att bli accepterade. Enligt oss kan man säga att Nina tog på sig ansvaret för sin pappa för att bli accepterad inför hans fru. Beroende på hur situationer tolkas handlar man därefter enligt symbolisk interaktionism. Vi anser att Nina uppfattade situationen som normal där hon hade ansvaret. Malin var den person som tog sin an rollen som tapetblomman genom att hon drog sig undan, var osynlig och vågade inte ta initiativ, här beskriver hon själv:

Det blev väldigt att min roll i familjen blev rätt osynligt, för att den andre föräldern mådde dåligt av att den andra missbrukaren drack och om båda två mår dåligt så fanns inte barnen överhuvudtaget i bilden. De orkade inte ta sig tiden. Jag blev glömd då, osynlig och var väldigt tillbakadragen, tog aldrig initiativ, vågade aldrig för då skulle man vara tyst och det var föräldern som bestämd.

I SOU 1994:29 "Barn- föräldrar- alkohol" beskrivs tapetblomman som det tysta barnet som drar sig undan för att inte skapa problem. Malin beskriver tydligt sin roll vilket överrensstämmer med tidigare forskning.

Det finns en fjärde roll som barn kan gå in i och det är clownen som beskrivs som det roliga och glada barnet. Genom humor försöker barn dölja det som händer hemma. Ingen av våra

intervjupersoner beskrev sig som clownen. Dessutom kan man konstatera att barn kan gå in i flera olika roller samtidigt.

Symbolisk interaktionism innebär att vi använder oss av roller inför andra personer. Cuff och Payne (1996) skriver att Goffman menade att rolltagandet har ett samband med strävan efter att kontrollera situationer där man försöker visa en viss identitet för omgivningen. Som barn i missbrukarfamiljer tar man lätt på sig roller och visar dem för omgivningen, till exempel om en vän hälsar på en missbrukarfamilj kan det finnas barn som är hjälten och den utomstående anser att barnet är duktigt, utan att förstå att det kan ha med föräldrarnas missbruk att göra.

5.5 Skuld och skam

Skuld och skamkänslor kan uppkomma hos barn som lever i missbrukarmiljöer. Våra intervjupersoner har delat med sig av skuld och skamkänslor i deras berättelser. Sara beskriver dessa känslor på följande sätt:

Det var ju dösällan kompisar sov över hos mig för att man skämdes, man visste aldrig när han skulle ta till flaskan, under helgerna speciellt/.../jag skämdes att prata med mina vänner om det.

För allt han har gjort mot oss har han aldrig sagt förlåt för utan vi har fått säga förlåt till honom för något han har gjort, han har vänt på det han har sagt att det var vårt fel fast det var hans fel.

Sara berättar om att hon fick säga förlåt för något som hennes pappa hade gjort, det tolkar vi som att hon fick skulden för det. Hansen (1995) skriver att barn kan skämmas för sina föräldrars drickande och känna skuldkänslor över konflikter och drickandet i hemmet. Sara har känt skam där hon skämdes för att tala med sina vänner om det, däremot upplever vi inte att hon kände skuld över hennes pappas drickande. Utifrån Saras citat kan vi se att hon berör oförutsägbarheten, det vill säga att hon aldrig visste när hennes pappa skulle dricka. Runquist (1998) nämner att oförutsägbarheten kan finnas i barns uppväxt med missbrukande föräldrar. I den symboliska interaktionismen handlar det om hur man integrerar med varandra, här kan vi se tydligt att Saras pappa hade ett övertag i det sociala samspelet, där hans drickande var oförutsägbart. Vi anser att alkoholen tilldelas en särskild betydelse, den skapar skam och skuld känslor. Johan beskriver sina skamkänslor utförligt:

Vi bodde ihop med mina kusiner som var ett år äldre respektive ett år yngre så vi var mycket ute och lekte och umgicks hemma. Det fick mig att förtränga den verklighet som jag levde i men det var många gånger som jag skämdes för mina föräldrar när de var fulla och visste aldrig vad de kunde hitta på för dumheter.

Hansens (1995) forskning styrker dessa känslor, att barn kan känna skam för sina föräldrars drickande. Såsom Sara beskrev oförutsägbarheten berättade Johan att han också aldrig visste vad hans föräldrar kunde hitta på för dumheter, oförutsägbarheten hörde till vardagen. Michelle säger att när hon var liten så fick hon skulden för allt, att hon var orsaken till att hennes pappa drack:

Idag när vi är vuxna så förstår vi att det inte var vårt fel utan att det var han som hade problem, där han inte kunde handskas med det. Han förde problemen över oss istället för att ta itu med det/.../allt dåliga som hände hemma fick jag skulden för, all ilska, hat lades över på mig, att jag var orsaken.

Vi uppfattar det som att Michelle kände skuld när hon var yngre till allt dåligt som hände hemma eftersom hennes pappa lade skulden på henne. Men i vuxenlivet har hon förstått att hennes pappas missbruk inte var hennes fel. Som vi tidigare har nämnt anser Hansen (1998) att barn kan ta på sig skulden för föräldrarnas drickande samt för de konflikter som uppstår. I den symboliska interaktionismen måste varje individ vara medveten om sig själv gentemot andra i sina handlingar. I så fall kan vi säga att hennes pappa var medveten om det han utsatte henne för, han var medveten om att han skuldbelade sin dotter. I sin tur var Michelle också medveten om sin pappas handlingar, i synnerhet som vuxen. Situationer är inte konstanta i symbolisk interaktionism då människor kan ändra uppfattning och beteende, samt som vi tidigare har nämnt kan situationer uppfattas medvetet och omedvetet. Vi anser att Michelle har ändrat uppfattning om skuld känslor med tiden där hennes uppfattning var omedveten som barn och medveten som vuxen.

5.6 Rädsla

Många barn kan känna rädsla när föräldrar dricker alkohol och här berättar Lukas om sin rädsla:

Minns en kväll då pappa slog sönder matbordet, sprang in med yxan och slog sönder hälften av inredningen av köket och slängde ut saker genom stängda fönster/.../någon gång tände han eld på alla morsans kläder i vardagsrummet, han stängde dörren efter sig och gick/.../när han drack då var jag rädd för honom men inte att han skulle göra mig illa, jag var rädd att han skulle göra andra illa och som medmänniska blev man rädd för de andra istället. Jag var rädd att han skulle göra mamma illa och de andra i huset.

Lukas kände rädsla i samband med hans pappas drickande, han var inte rädd för sin egen skull utan för andras i sin omgivning, som sin mamma. Även Johan var rädd för sin mammas skull. Skolöverstyrelsen (1976) refererar till Cork som i sin undersökning konstaterat att barn i

alkoholfamiljer kan känna rädsla när deras föräldrar dricker eftersom det skapar en känsla av otrygghet. Genom att studera Lukas berättelse får vi reda på att hans uppväxtmiljö var otrygg när hans pappa var berusad. Michelles uppväxt skiljer sig från Johan och Lukas eftersom hon var rädd för sin pappa till en början när han var nykter, här berättar hon själv:

När han var nykter så var jag rädd för honom, jag gömde mig för honom så fort han kom hem, detta eftersom han slog oss för ingenting/.../när han var full då var han underbar, han skrattade, lekte med oss/.../när han var full så gick han och lade sig för det mesta. Ju äldre vi blev förändrades situationen/.../han började bli aggressiv även när han var full och då fick vi även stryk.

Hennes pappa växlade snabbt mellan att vara snäll och våldsam, men när Michelle blev äldre blev hennes pappa våldsam mot henne även när han var onykter. Det ledde till att hon ständigt uppvisade rädsla oavsett om hennes pappa var nykter eller onykter. Runquist (1998) skriver att barn kan känna rädsla för att bli slagen av sina föräldrar när de är onyktra. Michelle kände detta i senare ålder men i början var hon rädd för att bli slagen även när hennes pappa var nykter. Runquist (1998) säger även att barn kan känna rädsla när föräldrarna blir våldsamma i onyktertillstånd, där Malin har berättat att hon var rädd att hennes pappa skulle bli våldsam när han drack.

I den symboliska interaktionismen sker ett samspel mellan individer i den sociala verkligheten. Den sociala verkligheten för våra intervjupersoner genomsyrades av rädsla, det som utvecklades i interaktionen mellan familjemedlemmarna handlade om att föräldrarna var våldsamma och skrämde sina barn enligt oss.

5.7 Besvikelse

Att känna besvikelse återkom i våra intervjupersoners berättelser om deras uppväxt. Johan säger han att kände sig besviken när hans pappa inte höll vad han lovade och när hans mamma var onykter:

Pappa brukade lova saker men det var sällan han höll det. Då kände jag mig lurad och besviken, när han lovade att inte bråka hemma, när han lovade att inte göra mamma illa/.../när min pappa var onykter, då var han inte sig själv, han var aggressiv höll inte sina ord ofta, var opålitlig. När min mamma var onykter kände jag mig besviken på henne, kände mig ensam.

Bengtsson och Gavelin (1994) menar att barn kan känna besvikelse eftersom alkoholen gör föräldrarna opålitliga, det säger även Johan tydligt. Pousette (1998) skriver att barn kan känna sig svikna när föräldrarna inte håller det de har lovat. Blumer påpekar att människans

handlingar oftast styrs av avsikter där ett mål finns med handlingen och genom handlingen når man målet. Johans mål var att försöka se till så att pappa inte bråkade hemma då Johan försökte prata med sin pappa och få honom att lova saker och ting. Så interagerade de.

Nina berättade om en upplevelse hon hade med sin pappa när de var på semester. Hennes pappa tog sig en öl och ville gå vidare till andra pubar. Nina var 17 år gammal och hade inga pengar och var tvungen att följa med sin pappa. Vi anser att hon kände sig sviken av sin pappa eftersom han valde alkoholen framför henne. Bengtsson och Gavelin (1994) menar att barn kan känna sig övergivna när föräldrarna väljer alkoholen i första hand och återigen gör föräldrarna opålitliga. Malin beskriver att hennes föräldrar aldrig gav henne beröm, att hon inte fick åka på läger eller gå på disko som andra barn. Vidare säger hon att hon inte fick söka tröst hos någon annan, hon fick inte prata om det som skedde hemma. Vi tolkar Malins berättelse som att hon kände sig besviken över uppfostran, att hon inte fick göra saker som andra barn fick. Enligt vår uppfattning kände sig Malin även besviken över att hennes mamma tröstade sig med henne medan hon var ensam i hemsituationen. En sak till som vi vill påpeka är att Malin återigen kopplar samman känslan av besvikelse med familjehemligheten, hon fick inte prata om det. Pousette (1996) säger att det som sker hemma oftast inte pratas mellan familjemedlemmarna. Som vi tidigare har nämnt menar Bengtsson och Gavelin (1994) att föräldrar är opålitliga på grund av alkoholen vilket gör att barn kan känna besvikelse. Michelle blev gravid när hon var 15 år gammal. Hon fick då flytta hemifrån för att hennes föräldrar valde alkoholen före henne, nedan berättar hon själv:

När jag var i behov av hjälp så stötte de bort mig/.../de ställde inte upp när de egentligen borde. Resultatet blev att alkohol övervann medan deras barn fick gå hemifrån/.../mammans energi gick åt pappan, vi fick inte det till oss, energin gick åt att rädda farsan vilket gjorde att kontakten med oss barn var dålig.

Vi anser att Michelle kände sig besviken när hon blev försummad där alkoholen hade större betydelse. Enligt Pousette (1996) kan barn komma i andra hand där de inte får mycket utrymme och kan känna sig besvikna, vilket kan bero på att alkoholisten intresserar sig för alkoholen och den andre föräldern för alkoholisten. Det vi kan se i Michelles berättelse är att hennes mamma intresserade sig för pappa. Michelle tolkade sina föräldrars handlingar i interaktionen genom språk och symboler, det vill säga hur hennes föräldrar handlade.

När Anna tillfrågades om de dåliga stunder som hon kom ihåg från sin uppväxt berättade hon följande:

Ibland har vi varit i Skånes djurpark men vi har aldrig varit där som en familj, som mamma, pappa och tre ungar, det var bara två vuxna och tre ungar eftersom de drack och var onyktra/.../jag stängde mig känslomässigt, var helt avstängd men viss kunde jag vara ledsen, arg och sviken.

När Anna var på utflykt med sin familj kände hon inte det som om de var en familj. Vi tolkar det som om hon kände besvikelse eftersom hennes föräldrar drack. I tidigare forskning som vi har nämnt är att barn kan känna besvikelse när föräldrarna dricker. Pousette (1996) skriver att barn tidigt kan lära sig att stänga av sina känslor vilket Anna tydligt har sagt att hon har gjort, samtidigt som hon ibland kunde vara ledsen, arg och besviken. Annas ”me” gjorde att hon stängde av sina känslor fastän ”I” kanske ville vara ledsen eller arg i det sociala samspelet.

5.8 Våld och incest

Sexuellt utnyttjande och misshandel förekommer ofta i missbrukarmiljöer enligt SOU 1994:29 ”Barn- föräldrar- alkohol”. Familjehemligheter kan bli ännu större när sexuellt utnyttjande finns med i bilden. Misshandel kan komma upp i olika former som exempelvis när barn går i mellan sina föräldrar som bråkar. Anna berättar att hon fick stryk av sin pappa när hon var liten då hennes pappa var onykter:

Jag fick mycket stryk av min pappa/.../en kväll då min pappa var onykter slog han mig när jag höll min lillebror i famnen/.../när min pappas bror gick in i mitt rum trodde jag att det var normalt, trodde att det var pappa som inte tyckte om mig, eftersom han inte gjorde det/.../när mamma och pappa drack kunde jag se på ibland när de hade sex/.../jag äcklades av min mamma när hon drack för jag visste att pappa kommer att sätta på henne.

Runquist (1998) menar att när barn lever i otrygga miljöer kan misshandel och övergrepp ske. Anna berättade att hon tyckte att det var normalt att bli sexuellt utnyttjad. Vi anser att det kan bero på att Anna levde i den här miljön och inte kände till hur andra familjer hade det vilket leder till att man uppfattar saker som sker i hemmet som något normalt. Leissner (1997) säger att barn uppfattar sin vardag som normal men att det är en orealistisk bild av hur normala familjer fungerar. Symbolisk interaktionism styrker tidigare forskning, när människor uppfattar situationen som verklig blir resultatet att situationen blir verklig för dem, som i Annas situation blev hennes verklighet att det som förekom hemma var normalt. Som vi tidigare har nämnt kan misshandel förekomma i olika former där Anna har fått uppleva psykisk misshandel när hon såg på hur hennes föräldrar hade sex. I likhet med Anna blev även

Michelle och Sara utsatta för misshandel i två former där Sara var tvungen att äta det hon inte tyckte om, samt att hennes pappa slog henne. Michelle var utsatt för psykisk misshandel i och med att hon var tvungen till att alltid hålla ihop med sin bror och fysisk misshandel genom att hon blev slagen med kablar. Lukas pratar om psykisk misshandel:

Alkohol förekom ganska mycket under min uppväxt/.../när man blev lite äldre såg man hur de bar sig åt, såg att det var som ett draperi, man drog för den och när kvällen kom såg man hur de bar sig åt, det var mer psykisk misshandel genom alkohol i och med att jag aldrig blev slagen, man fick se mycket slagsmål mellan min pappa och farbror och mamma.

Lukas fick aldrig stryk från sin pappa men däremot fick han uppleva våld mellan sina föräldrar. Som vi tidigare har nämnt förekommer det ofta alkohol i samband med misshandel, som det har gjort i Lukas hem. Vi tolkar Lukas uttryck om draperiet som en metafor för drickandet i hans familj.

5.9 ”Det finns de som har det värre”

I vår undersökning har vi uppmärksammat ett tema som vissa av intervjupersonerna har pratat om. De har i svåra stunder tänkt på att det finns dem som har det värre. Här berättar Malin hur hon brukade tänka:

Jag jämförde mig mycket med andra barn, till exempel som bara hade en mamma och en pappa och då tänkte jag oj vilken tur jag har som har båda föräldrar.

Malin berättar att hon jämförde sig med andra barn där hon kunde känna att hon hade det bra. Hon hade båda sina föräldrar vilket gjorde att hon kände att hon hade haft tur. Det vi tycker är viktigt att påpeka är att hur svårt Malin än kände att hon hade haft det hemma tänkte hon på andra som hade det värre. Här nedan följer Saras tankar om dem som har det värre:

Det kanske inte är världens hemska sak att bli utsatt för exempelvis aga och smisk, för det finns säkert barn som blir utsatta för värre saker.

Sara kunde i sin situation tänka på att andra barn kunde bli utsatta för värre saker än som hon själv beskriver, som aga och smisk. Vi tolkar det som att för att hon skulle klara av att befinna sig i den situation där hon fick smisk tänkte hon på att det fanns dem som hade det värre. Vi antar att det var som ett slags meningstilldelning som gjorde det lättare att härda ut. Lukas berättar hur han jämförde sig med andra:

Varannan dag vaknade man mitt i natten typ vid två, tre tiden av skrik och slagsmål. Jag grät och gömde mig under täcket och hoppades på att de skulle sluta så fort som möjligt/.../man tänker att det fanns de som har det värre, där båda föräldrar drack varje dag och glömde bort sina barn, man kände sig då inte lika illa behandlad när man jämför sig med andra.

Lukas pappa missbrukade alkohol där Lukas tydligt beskriver hur han tänkte på dem som har det värre. Oavsett hur dåligt Lukas kunde känna sig när hans pappa drack tänkte han sig in i andras situation där båda föräldrar drack och han kände sig inte lika illa behandlad.

Vi anser att när man som barn lever i missbrukarfamilj och jämför sig med andra gör man det för att överleva den svåra vardagen, vilket vi kan tydligt se i ovanstående citat. Om man dag in och dag ut skulle tänka på hur bra andra familjer har det hade det kunnat försvåra uppväxten och den svåra situationen som dessa barn ofta befann sig i, tycker vi. Som vi tidigare har nämnt kan barn stänga av sina känslor för att klara av sin situation som Pousette (1996) har beskrivit.

5.10 Relationen till föräldrarna idag

Många av intervjupersonerna har berättat hur alkoholen har påverkat deras relation till föräldrarna i dagsläget. Anna beskriver uppväxten som väldigt negativ, en period då hennes föräldrar inte tog hand om henne i och med att de drack alkohol. Här berättar hon själv:

Under min uppväxt hatade jag mina föräldrar, avskydde dem, tålde inte dem, det var för att de drack så mycket, var inte där för oss, sina barn, gav oss inte kärlek som ens föräldrar ska göra/.../idag har jag bra relation till min mamma, men det har varit lång väg. Genom mina behandlingar, att bli drogfri har jag lärt mig ett och annat, som hur man ska prata med varandra. Idag kan jag sitta och diskutera med min mamma om vad som hände då/.../med min pappa har jag ytligt, ingen bra relation till idag/.../min pappa är en sådan typ av människa som tycker om att trycka ner en människa. Pappa är min pappa, min biologiska pappa, det är allt.

Hon har själv missbrukat narkotika och är drogfri sedan tre år tillbaka. Hennes behandling har hjälpt henne att utveckla en bra relation till sin mamma. Vi tolkar det som att hennes pappas drickande har påverkat deras relation negativt. Annas mamma har även missbrukat men deras relation är bättre idag. Enligt Anna beskriver hon att hennes pappa trycker ner andra, det kan vara därför som hon inte har bra kontakt med honom. Woititz (2002) säger att barn som inte har haft en sund relation under sin uppväxt vet inte hur en relation ska te sig, de kan ha svårt att lita på andra, därmed sina föräldrar som har missbrukat alkohol. Så kan man även tolka Annas relation till sin pappa idag, att hon har svårt att lita på honom. Till skillnad från Anna har enbart Saras pappa missbrukat alkohol där hon påpekar att man kan förlåta men inte

glömma. Hon säger att det är för stora sår som finns kvar där vi tolkar det som att hennes pappas missbruk har påverkat deras relation på ett negativt sätt. Cohen (1997) säger att barn kan påverkas väldigt mycket av sina föräldrars missbruk. Sara säger att det aldrig har varit en pappa- dotter relation och det kommer det aldrig att bli. Hon kan inte prata med sin pappa, men med sin mamma kan hon prata om allt. Symbolisk interaktionism pratar om den signifikante andre, i Annas och Saras situation är det deras föräldrar som är den. Den signifikante andre påverkar exempelvis ens relationer. Annas föräldrar missbrukade och har därmed påverkat deras relation negativt, speciellt förhållandet till Annas pappa. På samma sätt har Saras relation till pappan påverkats. Även Lukas relation till sin pappa har påverkats där han har helt tagit avstånd från sin pappa och vill inte ha någon kontakt med honom. Han säger tydligt att det är pappas missbruk som har bidragit till att de inte har kontakt idag:

Pappa har jag ingen relation till, kontakt med och vill inte ha. Träffade honom en gång -95 och sen har jag också träffat honom för tre år sedan, då när min farmor gick bort. Ångrar mig att jag ville träffa honom då. Han såg ut som fan, förstörd av spriten. Den bild jag hade av honom som barn förändrades inte, han såg lika förstörd ut som innan/.../Hans missbruk står bakom till att vi inte har kontakt idag.

Vi anser utifrån den symboliska interaktionismen att Lukas har valt att inte ha kontakt med sin pappa för att människors verkliga erfarenheter bygger upp sina liv i samspel med andra, där Lukas erfarenhet av sin pappa är negativ. Man kan även se hur det förflutna tilldelas en viss betydelse som gör vissa framtida interaktioner omöjliga. Johan pratar om svikna löften från pappan som har skapat en viss distans mellan dem:

Har alltid haft svårt att prata med honom och anförtro mig till honom. Under uppväxten lovade han en del och kunde inte hålla sina ord, det har kanske skapat en mur mellan mig och min pappa/.../idag har vi bättre kontakt, besöker honom då och då, en gång i veckan eller varannan. Mamma skrek inte på mig så mycket som pappa gjorde, hon slog mig aldrig, så henne har jag lättare att kommunicera med. Sista tiden har vi kommit varandra närmare/.../jag tror inte att det var mamma-pappa- son- relation som den borde vara. Deras missbruk gjorde att de inte tog sig den tid som jag behövde och därför blev relationen som den blev. Det fanns inga tydliga gränser, ofta fick jag behålla mina känslor för mig själv, det fanns inte alltid utrymme för mig, alkoholen var ofta före mig.

Idag är deras relation lite bättre såsom med mamman. Bakomliggande orsaker till att deras relation inte alltid har varit så bra är enligt oss att hans föräldrar satte alkoholen före Johan där givna löften inte hölls. Johan fick inget utrymme i familjen. Enligt symbolisk interaktionism bygger livet på hur man interagerar med varandra i den sociala verkligheten. Johan har enligt oss reflekterat över deras relation där medvetenheten om pappas missbruk bidragit till deras

nuvarande relation. Ninas citat skiljer sig från de andras berättelser, hon har bra kontakt med sin pappa, de åker iväg och hittar på saker tillsammans:

Vi har bra relation, i somras var vi på semester tillsammans, och han vill ju gärna kompensera för att min bror är väldigt bortskämd och han får allt. Pappa känner att han vill ge mig, eftersom jag är hans favoritbarn egentligen så på det sättet försöker han ge mig saker till mig när han kan, till exempel genom pengar eller när vi var på semester köpte han kläder till mig och han betalade resan. Vi har bra relation på det sättet att vi kan prata, han berättar saker för mig.

Nina känner att hennes pappa försöker kompensera henne på olika sätt men det påverkar inte deras relation negativt. Vi anser att om barn bor ihop med sina missbrukande föräldrar kan det kanske ha en större betydelse för deras nutida relation än de barn som inte bor med sina föräldrar som missbrukar. Eftersom barnet inte lever med sina föräldrar dag in och dag ut ser de inte hur missbruket ter sig. Därför tror vi att Ninas relation med sin pappa har påverkats av att hon inte bodde med honom.

5.11 Personlighet

Alla våra intervjupersoner har påpekat att deras personlighet och deras självbild har påverkats av att ha levt med missbrukarföräldrar. Sara pratar om att hon dömer andra för fort, vi anser att hon är rädd för att släppa in människor i sitt liv. Hon säger:

Jag dömer folk för snabbt, istället för att lära känna dem dömer jag dem, säg att jag är på en fest och en människa dricker fler drinkar än vad den ska göra så kan jag döma den människan på att den kanske har ett problem/.../man har taggarna utåt på något sätt och det här att man ska skydda sig mot allt och alla, man är oåtkomlig/.../ingen ska skada mig och ingen ska trampa ner på mig.

Vi anser utifrån hennes berättelse att hon har svårt att lita på folk i sin omgivning, speciellt om den personen dricker alkohol. Runquist (1998) säger att barn kan ha svårt för att lita på andra samt vara rädd för närhet. Woititz (2002) redogör för hur Cork menar att barns självsäkerhet och självuppfattning utvecklas genom den relation och samspel mellan barnet och föräldrarna. Vi utgår ifrån hennes forskning där vi anser att Saras relation med föräldrarna har påverkats negativt av alkohol. Detta har medfört att hon dömer andra för fort och har "taggarna" utåt. I den symboliska interaktionismen skapas jaget genom att man ser på sig själv med andras ögon där självbilden formas när man pratar med andra och när man sätter sig in i andras situation. Sara kan hålla distans till andra människor där hon har utformat sin självbild som säger till henne att vara försiktig enligt oss. Att Sara har distans till andra kan vara ett resultat av hur hennes "me" har formats, då "me" bär med sig erfarenheter och

minnen. Vi har även uppmärksammat att Sara pratar om sig själv i form av att hon uttrycker sig som ”man har”, ”man är” och inte ”jag har”, ”jag är”. Vi tolkar det som att hon återberättar sina upplevelser i en mildare form när hon använder sig av ”man har” eftersom det inte blir lika starkt som ”jag har”.

Lukas beskriver sig som ganska osäker där hans upplevelser av hans pappas missbruk har följt med honom in i det vuxna livet:

Känner mig osäker ibland, osäker på mig själv. man blir konstig, påverkas när man blir äldre, man blir ostabil, vågar inte så mycket, man blir sårbar ganska lätt. Man vet inte var man ska ta vägen, brukade för det mesta bortförklara allting, typ att man inte ska ta åt sig, att livet bara är en film som man ska snabbt spola. Det finns vissa dagar då man blickar tillbaka och tänker en del, det kan också få en till tårar. Ibland när man är på dåligt humör då kommer det tillbaka och man har inte kontrollen över sig själv.

Lukas uttrycker att han inte försöker ta åt sig men det finns ändå stunder som fortfarande kan göra honom ledsen. Runquist (1998) skriver att barn kan ha svårt att hantera och kontrollera egna rädslor, vi tolkar Lukas på det sätt att han är rädd för sina upplevelser och tankar från hans barndom som kan göra att han tappar kontrollen över sig själv för stunden. Man kan säga att ”me” styr individen och att Lukas är rädd för att barndomsupplevelserna kan vara för starka så att ”I” tar över där ”me” tappar kontrollen.

Liksom Lukas har även Anna känt sig osäker och kan fortfarande känna sig osäker. Anna fick ofta höra hur dålig hon var vilket fick henne att tänka att hon inte var värd någonting, säger Anna. Enligt litteraturen kan barn bli utsatta för negativ kritik och få höra dåliga saker om sig själv enligt Woititz (2002). Hon skriver att detta kan påverka deras självbild och denna självuppfattning kan även styra dem i deras vuxna liv, det såg vi tydligt i Annas berättelse där hon berättar om sin dåliga självbild och hur den hade utvecklats på grund av att hon fick dålig kritik hemifrån. I Annas ”me” finns minnen kvar från barndomen som formade hennes självbild. Fastän Anna kan känna sig stark som vuxen styr självuppfattningen henne fortfarande, då hon än idag kan känna sig osäker samt har svårt för att sätta gränser. Vi tolkar Annas gränssättning som en bieffekt av hennes självuppfattning. Nina beskriver att hon har fått något positivt av sin pappas missbruk, då hon har lärt sig vara mer förstående och känna empati:

Som personlighetsmässigt lär man sig att vara väldigt förstående tror jag, jag har gjort det, man måste känna den här empatin på något sätt, man är inte så ego på något sätt, så känner jag att det har hjälpt till, det kan vara negativt och positivt, positivt att man är väldigt empatisk och glömmer bort sig själv.

Leissner (1997) säger att även om barn har upplevt svårigheter kan de utveckla intuition och känslighet för andras behov, vilket Nina har gjort. En sak som Nina säger är att hon ibland glömmer bort sig själv. Barn kan ibland sätta sina behov före alla andras, speciellt sina föräldrar när de dricker, enligt SOU 1994:29 "Barn- föräldrar- alkohol". Det är därför Nina ibland glömmer bort sig själv då hon som liten tog ansvar för sin pappa och sin lillebror där det ansvaret har följt med henne in i vuxenlivet enligt vår uppfattning.

5.12 Vilka val man har gjort

I våra intervjuer framkom det att intervjupersonernas upplevelser av föräldrarnas missbruk har många gånger påverkat deras val och handlande i livet. Nina beskriver tydligt hur alkohol har påverkat henne i hennes val under livets gång och det har fortfarande en avgörande roll enligt henne:

Vänner/.../men vem är ens riktiga vänner, man tittar faktiskt jätte mycket på det, alkohol, förmodligen är det på grund av det man har gått igenom och man har hela tiden hört från mamma och farmor välj vilka du ska umgås med och män ännu mer. Det är den första grejen man tittar på och det är en skada. Att så fort jag träffade en kille, speciellt i en viss ålder, nu är jag mer avslappnad, när man var 18, 20, så fort en kille tog ett glas för mycket i mina ögon så bara så å nej don't even go there, då var han passé för länge sen. Jag hade pojkvän i många år och jag kunde bli jätte irriterad så fort han drack lite för mycket, då blev man skit sur, många kan dricka, även jag nu när jag har varit singel kan dricka för mycket, men man får ta det med en nypa salt för det är inte långvarigt och återkommande, man blir skadad. Man är på sin vakt hela tiden när man kommer till alkohol och synen är avgörande på alkohol, det ligger någonstans i bakgrunden.

Speciellt i val av partner har hon tittat på vilka alkoholvanor personen har. Nina säger att hon är på sin vakt hela tiden, vi tolkar det som att hon inte vill gå i sin pappas fotspår eller träffa någon som missbrukar. Symbolisk interaktionism säger att människor måste vara medvetna om sig själva gentemot andra om man ska kunna handla medvetet och reflektera över tidigare handlingar. Det kan vi se att Nina har gjort. Hon är medveten om sin pappas missbruk och har reflekterat över sina tidigare handlingar och kan handla medvetet. Michelle säger att de misstag hon har gjort beror på att hon inte hade någon som vägledde henne. Runquist (1998) skriver att det är viktigt att barn har någon vuxen i sitt liv som är en förebild för en och ger dem bekräftelse för att man ska utvecklas till en stabil person. Michelle säger att hon inte hade det och därför anser vi att hon var ostabil i många av sina beslut. Hon säger att hon blev kär i sin dotters pappa för att hon saknade sin pappas kärlek. Hon beskriver att hennes handlande skedde spontant. Enligt Woititz (2002) kan barn till alkoholister vara impulsiva, de kan ge sig

in i situationer utan att tänka på vilka konsekvenser det för med sig. Anna beskriver att hon har gått i samma mönster som sina föräldrar:

En sak som jag kan säga är kanske vanligt utifrån mina erfarenheter är att om man har gått igenom sådana saker i livet så söker man sig till umgängeskretsar och partner av samma mönster, det har jag gjort, sökt mig till exakt samma mönster. Min äldsta dotters pappa var alkoholmissbrukare, mitt andra barns pappa var narkoman. Av många män som jag har släppt in i mitt liv har jag också blivit misshandlad, det har följt som ett mönster/.../jag har försökt bryta den negativa cirkeln/.../idag skulle jag aldrig vela leva med någon som har missbruk/.../idag är jag väldigt försiktig, innan jag tar beslut idag så tänker jag, handlar inte bara. Kan inte bli jättebra kompis med någon som dras till alkohol, både ifråga om kompisar och partner.

Litteraturen visar att många barn som har levt med missbrukande föräldrar kan själv utveckla eget missbruk i vuxenlivet eller att deras partner har ett missbruk. Detta kan man tydligt se hos Anna där hon både har haft eget missbruk och har haft partner med missbruksproblem. Anna har under sitt liv dragits till personer med missbruk, men har under senare tid brutit den onda cirkeln där hon försöker kämpa för att inte återgå till det gamla mönstret, säger Anna. Lukas berättar att när han var yngre ville han aldrig bli som sin pappa men det ändrades med tiden där Lukas själv utvecklade eget missbruk. I SOU 1994:29 "Barn- föräldrar- alkohol" beskrivs det att många barn till alkoholister lovar sig själv att aldrig dricka alkohol men ofta utvecklar många ett eget missbruk. Idag är han medveten om vilka konsekvenser alkohol för med sig och säger att hans pappas missbruk har gjort honom till en bättre människa. Johan har tidigare haft svårt att behålla sitt arbete. Enligt Woititz (2002) är ett av karaktärsdragen hos vuxna att de kan ha svårt att fullfölja projekt som till exempel att behålla ett jobb. Lukas har utvecklat ett eget missbruk vilket vi anser delvis bero på att han fick den förebild hemifrån där alkoholen var en del av vardagen. Som Sigvardsson (1985) uttrycker kan vissa miljöer ha en stor betydelse för vilken ställning man tar till alkohol. Vi anser att Johans uppväxt med missbrukande föräldrar har påverkat hans val.

5.13 Syn på alkohol

Seixas och Youcha (1990) skriver att barn till alkoholister kan avstå helt från alkohol och det kan vi se att Malin har gjort där hon beskriver att hennes upplevelser från barndomen har påverkat hennes syn på alkohol. Här säger hon det själv:

Min syn på alkohol är att det är dåligt, ger problem, kan förstöra liv/.../min syn på alkohol har påverkats genom upplevelser från barndomen/.../den är baserad på erfarenheter och upplevelser.

Nina liksom Malin säger att hennes pappas missbruk har påverkat hennes syn på alkohol men Nina har en mer positiv bild av alkohol än Malin. Hon säger att hon inte vill känna sig begränsad av hennes pappas missbruk:

Min pappas missbruk har påverkat min syn på alkohol/.../ett tag var jag emot alkohol, på något sätt har det förändrats för att jag bara känner att jag inte vill låta hans missbruk styra mitt liv för då känner jag att jag begränsar mig och jag vill inte begränsa mig i mitt liv, jag vill gärna få möjligheter att utvecklas på alla plan och om man begränsar sig själv så lär man aldrig känna det/.../jag känner inte den attraktionen till alkohol lika mycket, så att ja det har påverkat.

Ninas inställning till alkohol har förändrats med tiden. Till en början var hon helt emot alkohol fastän hon inte såg sin pappa missbruka alkohol dagligen då hon inte bodde med honom. Det har kanske haft betydelse för hennes tankar kring sin pappas missbruk och sin egen alkoholkonsumtion, vilket i sin tur har förändrat hennes syn på alkohol. Lukas har en annorlunda syn på alkohol:

Jag har växt upp med alkohol rakt igenom så visst kan man säga att man är alkoholiserad genom min pappa/.../att jag har fått det genom min pappas gener, har blivit på ett sätt medberoende/.../idag har jag inte slutat dricka, kan ibland ta någon öl/.../jag tycker att alkohol är till för folk.

Lukas uttrycker sig väldigt tydligt när han säger att han blev medberoende, att han blev alkoholiserad genom sin pappa. Sigvardsson (1985) skriver att vissa miljöer kan påverka ens ställningstagande till alkohol, det ser vi att alla intervjupersoner har uttryckt det tydligt. Annas barndomsminnen har påverkat hennes syn på alkohol negativt enligt oss eftersom alkoholen kan skapa mycket sorg säger hon. Anna har uttryckt att hon inte vill ha alkohol hemma. Enligt oss kan det bero på att hon blev sexuellt utnyttjad när hennes föräldrar alltid var berusade och inte hade någon kontroll över vad som skedde i hemmet.

6. Resultatsammanfattning

Vårt syfte var att undersöka hur uppväxten med en eller två föräldrar med alkoholmissbruk kan ge för konsekvenser för det vuxna livet. Vi utgick ifrån fem huvudfrågor där intervjupersonerna fick berätta sin uppväxt, vilka känslor de hade som barn, vilken relation den vuxne har till sina föräldrar, vilken syn den vuxne har på alkohol samt om den vuxnes handlingar har påverkats av föräldrarnas missbruk. Vårt resultat baseras på sju intervjupersoners berättelse.

Våra intervjupersoner berättade om hur det var att växa upp med missbrukande föräldrar, där vardagen ofta var fylld av alkohol, våld och hot för många av intervjupersonerna. Det som var gemensamt för de flesta var oförutsägbarheten. De visste ofta inte vad de kunde förvänta sig hemma, om mamma och pappa var fulla eller om det skulle vara lugnt hemma. Intervjupersonerna berättade att de inte pratade med andra om vad som pågick hemma, att det var en hemlighet. De dolde föräldrarnas missbruk, bråk som skedde hemma och den misshandel som några av intervjupersoner själva blev utsatta för. De uttryckte att de var väldigt lojala mot sina föräldrar och skulle aldrig kunna avslöja hemligheten. Anna stack ut från mängden eftersom hon anförtrodde sig till sin vän om hur hon hade det hemma. Eftersom alkoholen gjorde föräldrarna opålitliga tog många av intervjupersonerna på sig ansvaret och tog till exempel hand om hemmet och syskonen. De gick in i olika roller för att överleva vardagen. Vissa blev familjehjälten medan andra höll sig undan och identifierade sig med tapetblomman. Anna tog på sig två roller medan Sara enbart identifierade sig med en roll.

De känslor som vanligtvis förekom för intervjupersonerna när de var barn var skuld och skam, rädsla och besvikelse. Dessa känslor visade sig på olika sätt beroende på vilken situation de befann sig i. Lukas och Johan var ofta rädda för sin mammas skull, att pappan skulle bli våldsam och göra mamman illa. Intervjupersonerna skämdes när föräldrarna var onyktra och Michelle kände skuld för det som skedde hemma. I vissa situationer lade föräldrarna skulden på barnen, att det var de som gjorde fel. Intervjupersonerna berättar om många svikna löften. Alkoholen kom oftast före dem.

Några av intervjupersonerna pratade om att när de var barn tänkte de ofta på att det finns de som har det värre. Vi uppmärksammade detta nya tema och tolkade på det sätt att dessa barn kan ha tänkt på andra som har det värre för att lättare stå ut med föräldrarnas missbruk. Vi anser att det kan vara ytterligare ett sätt för barn att klara av vardagen. De olika källor som vi

har använt oss av har inte avhandlat detta tema. Vi fann inte tidigare forskning som pekar på att barn kan jämföra sig med dem som har det värre.

Många av intervjupersonerna berättar att deras relation med föräldrarna numera inte är så bra och att det beror på föräldrarnas missbruk. Missbruket har bidragit till att föräldrarna inte gav tillräckligt mycket kärlek till vissa av intervjupersonerna, att de inte tog hand om dem. Det är enbart Nina som har bra relation till sin pappa. Lukas har helt tagit avstånd från sin pappa och kan aldrig tänka sig att ha kontakt med honom. Vi kan konstatera att föräldrarnas missbruk har påverkat många av intervjupersonernas relation med föräldrarna idag.

Det har även framkommit att uppväxten med alkoholiserade föräldrar har haft en viss betydelse för flera av intervjupersonernas personlighet och vilka val de har gjort. Många har påpekat att de har svårt att lita på andra i sin omgivning, speciellt de människor som dricker alkohol. Både Lukas och Anna känner sig osäkra i många situationer, där Anna fick höra dåliga saker om sig när hon var liten. Lukas tankar och upplevelser från barndomen spökar i hans vuxna liv som gör att han känner sig osäker. Nina skiljer sig från mängden då hennes relation med pappan är bra där Nina har fått positiva erfarenheter av sin pappas missbruk. Hon är mer förstående och kan känna empati. Vissa av intervjupersonerna har många gånger haft föräldrarnas missbruk i åtanke när de har tagit vissa beslut. De intervjupersoner som missbrukade själv kom till insikt att de inte ville vara som sina föräldrar, vissa har varit försiktiga i val av vänner eller partner. De har även känt att de inte har fått tillräckligt med vägledning eller stöd från föräldrarna.

Alkoholen har en ganska stark betydelse för våra intervjupersoner för de flesta bär den en negativ klang. Vissa av intervjupersonerna har själv missbrukat medan andra har tagit avstånd från alkohol. Vissa anser att alkohol för med sig problem och negativa konsekvenser. En av intervjupersonerna har påpekat att pappas missbruk inte ska begränsa henne på något sätt och har en positivare inställning till alkohol. De flesta intervjupersonerna har tydlig sagt att föräldrarnas missbruk har påverkat deras syn på alkohol, men på olika sätt. Många har nämnt att alkohol är till för dem som kan hantera det.

Resultatet av intervjuerna stämmer i stort sätt med tidigare forskning som säger att barn i missbrukarfamiljer ofta får uppleva bråk mellan föräldrarna, eller kan bli utsatta för misshandel. Forskningen styrker barns känslor om att skam, skuld, rädsla och besvikelse uppkommer i samband med föräldrarnas alkoholvanor. Att relationen inte alltid är bra mellan

vuxna och föräldrar kan bero på att barn inte har haft en sund relation under sin uppväxt samt att erfarenheter och upplevelser lever kvar i ens minne, enligt tidigare forskning. Det leder till att uppväxten i missbrukarfamiljer kan ha en viss betydelse för hur personligheten utvecklar sig och vilka val man gör i livet.

7. Slutdiskussion

Vi var intresserade av att undersöka vilka konsekvenser uppväxten med missbrukande föräldrar kan ge för den vuxne. Tidigare forskning visar att barn till alkoholister tar med sig många erfarenheter och upplevelser av barndomen in i det vuxna livet. Dessa kan många gånger beröra en även då. Men man får inte ta för givet att det enbart är barn till missbrukande som kan ha en dålig eller sämre uppväxt. Alla familjer har exempelvis hemligheter eller alla barn kan vara rädda ibland eller kan bli svikna av sina föräldrar. Symbolisk interaktionism hävdar att vår självuppfattning och vår självbild formas av interaktionen med bland annat ens föräldrar samt att människan är föränderlig i interaktionen med andra. Även om man har haft en dålig uppväxt har man chans till ett liv som andra eftersom man kan förändras hela tiden. Det tycker vi är viktigt att påpeka eftersom vi inte vill stigmatisera barn till alkoholister.

Vi har i vår studie upptäckt att våra intervjupersoner är olika och var olika som barn, de hanterade situationer på olika sätt samtidigt som vi har sett vissa likheter också. Även om det finns likheter står vi starkt fast vid att alla är vi olika. Vissa av intervjupersonerna har visat rädsla inför sina föräldrars missbruk medan någon annan inte har varit rädd för föräldern utan för vad föräldern kan göra med till exempel mamma.

I vår analys fann vi ett tema som var särskilt intressant: många av intervjupersonerna nämnde att ”det finns dem som har det värre”. Vi beundrar verkligen intervjupersonerna att de har kunnat tänka positivt, att de tänkte på dem som har det värre än de själva, fastän de ofta befann sig i svåra situationer. Det kräver mod och styrka att kunna tänka på dem som har det värre, oftast tänker man på dem som har det bättre och hur man själv hade velat ha det bättre. Nu i efterhand hade vi velat fråga intervjupersonerna om de fortfarande tänker på dem som har det svårare i sitt vuxna liv eller om det var ett sätt för de att ta sig igenom vardagen under uppväxten.

En sak till som vi upptäckte var att det hade varit intressant att göra en syskonundersökning i missbrukarfamiljer och se hur syskonen återberättar barndomen, till exempel för att undersöka om syskonen berättar lika historier eller om berättelserna skiljer sig åt. Några av våra

intervjupersoner nämnde att deras syskon inte alls känner som de själva gör när de tänker på barndomen. Intervjupersonerna har påpekat att de har upplevt situationer hemma på olika sätt än vad deras syskon har gjort. Vi kan anta att när man lever med samma föräldrar, i samma hus upplever man saker och ting annorlunda. Det handlar inte enbart om barn till missbrukande föräldrar utan detta berör alla människor, återigen för att vi är alla olika och uppfattar situationer annorlunda.

I vår undersökning ville vi få så bred kunskap som möjligt och därför valde vi att vända oss till både intervjupersoner som var medlemmar i olika organisationer och de som inte hade deltagit i någon verksamhet. En av intervjupersoner var medlem i AA, en var medlem i Alanon och resterande var utanför organisationen. En hade missbrukat alkohol men kom själv till insikt om att han inte ville dricka mer och slutade missbruka på egen hand. Vi fann personer som hade både en negativ och en mer positiv inställning till alkohol. Det var intressant att ta del av olika synpunkter och erfarenheter som intervjupersoner delade med sig.

De sju livsberättelser som vi har fått möjlighet att ta del av har gett oss så mycket, inte enbart för vår undersökning, men även för oss som personer och blivande socionomer. Utan deras medverkan hade vi inte kunnat fullfölja vår empiriska undersökning. Vi uppskattar att de har velat dela med sig av sin sorg, sin rädsla, besvikelse och sina tankar. De har gjort det möjligt för oss att få en bredare kunskap om hur det är att leva med missbrukande föräldrar och gett oss en större förståelse.

Vi hoppas att vi i vår kommande yrkesroll kommer att nyttja den kunskap vi fått. Vi vill påpeka att det är viktigt att inte glömma att alla människor är olika med olika erfarenheter. Oavsett vad man har varit med om, ska man bli lika behandlad där alla ska ha en chans till ett bättre liv. Som socionomer ska vi främst utgå ifrån varje individ och försöka hitta bästa möjliga lösning tillsammans med dem. Vi har kanske kunskapen, men det är dem som bär på upplevelserna och erfarenheterna.

8. Källförteckning

Bengtsson, Ana- Bodil; Gavelin, Ingegerd (1994). *Familjer och missbruk: Om glömda barn och glömda föräldrar*. Malmö: Team Offset

Brante, Thomas; Andersen, Heine; Korsnes, Olav (2001). *Sociologiskt lexikon*. Stockholm: Natur och kultur

Cohen, Else (1997). *Barn och alkohol*. Malmö: Team Offset

Cuff, E.C; Payne, G.C.F (1996). *Samhällsvetenskapliga perspektiv*. Göteborg: Korpen

Edgren- Henrichson (1993). *Barnet i alkoholforskningen: En översikt över nordisk samhälls- och beteendevetenskaplig forskning kring barn och alkohol*. Helsingfors: NAD- publikation

Eysenck, Michael (2000). *Psykologi: Ett integrerat perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Halvorsen, Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Hansen, Frid A (1995). *Barn i familjer med missbruksproblem*. Lund: Studentlitteratur

Hartman, Jan (2004). *Vetenskapligt tänkande: Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur

Hilte, Mats (2001). *PM för uppsatsskivare*. Lund: Socialhögskolan

Leissner, Tom (1997). *Alkohol: Ett psykosocialt beteende och samhällsvetenskapligt*. Lund: Studentlitteratur

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Meeuwisse, Svärd (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur

Myrbäck, Staffan (1998). *Den vingklippta familjen: Berättelser om alkoholistfamiljen*. Malmö: Team Offset

Repstad, Pål (1998). *Sociologiskt perspektiv i vård/omsorg och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Pousette, Madeleine (1996). *De glömda barnen*. Arlöv: Berlings

Runquist, Weddig (1998). *Små och vuxna barn till alkoholister: Deras livssituation och vägen till ett nytt liv*. Stockholm: Skillingsrvds Tryckeri AB

Seixas, Judith S; Youcha, Geraldine (1990). *Eftersom mamma/pappa drack för mycket*. Kungälv: Goterna

Sigvardsson, Sören (1985). *Alkoholmissbruk, samspel mellan arv och miljö*. Stockholm. Sober

Skolöverstyrelsen (1976). *Ungdom, alkohol*. Falköping: Gummessons Tryckeri AB

Solvang, Krohn; Holme, Idar Magne (2002). *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur

SOU: rapport (1994:29). *Barn- föräldrar- alkohol: delbetänkande av Alkoholpolitiska kommissionen*. Stockholm: Frize

Trost, Jan; Levin, Irene (1996). *Att förstå vardagen*. Lund: Studentlitteratur

Woititz, Janet Geringer (2002). *Vuxna barn till alkoholister*. Södertälje: Fingraf AB

Internet

www.lu.lu.se

<http://www.lub.lu.se/luft/frilitt/soch/barndom2.htm>

Barndom sätter spår: Rapport från barnens myndighet: I barns och ungas fotspår.

2005-11-14

9. Intervjuguide

Skulle du kunna berätta hur din uppväxt såg ut?

- *Hur såg familjen ut?*
- *Vad hade du för relation till din familj?*
- *Vad hade du för roll hemma?*

Hur var det att ha föräldrar/förälder med alkoholmissbruk?

- *Uppfattande du dina/din föräldrar/förälder annorlunda när de var nyktra och onyktra?*
- *Kan du beskriva bra och dåliga stunder tillsammans med föräldrarna/föräldern?*
- *Vad kände du vid dessa bra och dåliga stunder?*

Minns du första gången du förstod eller fick reda på att din mamma/pappa var alkoholist?

Vad har du för relation till dina föräldrar/förälder idag?

- *Har missbruket haft en påverkan på er relationen? Om ja, på vilket sätt då?*

Vad har dina föräldrars/förälders alkoholmissbruk gett för konsekvenser för dig i det vuxna livet?

- *Kan du berätta hur dina föräldrars/förälders missbruk har påverkat din personlighet och din självbild?*
- *Hur har uppväxten i missbrukarfamiljen påverkat dina handlingar och val du gör och har gjort i det vuxna livet när det gäller val av vänner, partner, arbete?*

Vad har du för syn på alkohol?

- *Tror du att din syn har påverkats av dina föräldrars/förälders missbruk? Om ja, på vilket sätt då? Om nej, varför då?*